

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 264

Juhani Salmi
Alpo Huhmarniemi

Rauma ja kalastus
Rannikkokaupungin kalastajien intressit
ja kalavesien hallinta

Pori 2002

RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

Juhani Salmi ja Alpo Huhmarniemi

Rauma ja kalastus. Rannikkokaupungin kalastajien intressit ja kalavesien hallinta.

Tutkimusraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

Vapaa-ajankalastajien profiili (312 102); Kalaveden omistajan profiili (312 103)

Merialueella suurten asutuskeskusten edustojen kalavedet ruuhkautuvat ajoittain verkkokalastajista. Tässä raportissa Rauma edustaa rannikkokaupunkia, jossa valtion yleisvedet ja kaupungin vesialue ovat kalastuksen kannalta keskeisiä. Vapaa-ajan- ja ammattikalastajien ohella Raumalla on erityisen runsaasti sivutoimisia kalastajia. Suomen Osa-aikakalastajaliiton jäsenkunnasta monet ovat raumalaisia. Tutkimusraportti perustuu vuosina 1999 ja 2000 raumalaisten kalastajien ja kalastajajärjestöjen parissa tehtyihin teemahaastatteluihin. Lisäksi tutkimusta varten haastateltiin Raumanmeren kalastusalueen isännöitsijää ja TE-keskuksen edustajaa sekä kahta maa- ja metsätalousministeriön edustajaa.

Rauman kaupunki on pyrkinyt kehittämään vesialueensa käyttöä kaupunkilaisten viihtyvyyteksi. Ammattimainen kalastus painottuu ensisijaisesti valtion yleisvesille, vaikkakin viime vuosina kalastajat ovat yhä pontevammin havitelleet kalastusoikeuksia yksityisten ja osakaskuntien vesiltä. Ammattikalastajien pyrkimykset kalastusoikeuksien laajentamiseen ovat viime vuosina synnyttäneet eniten kalavesien käyttöön liittyviä ristiriitoja. Toisaalta keskushallinnon taholta tulleet valtion yleisvesien kalastusta koskeneet rajoitustoimet ovat lujittaneet paikallisten intressiryhmien yhteisöllisyyttä ja kalavesien hoitoa on pyritty järjestämään paikallisista lähtökohdista. Kalavesien käyttöön liittyvien ristiriitojen vähentämiseksi ja yhteistyön kehittämiseksi paikallisten omistajatahojen, kalastajajärjestöjen ja hallinnon tulisi lisätä keskinäistä vuorovaikutusta.

Vapaa-ajankalastus, sivuammattikalastus, ammattikalastus, kalastusalue, kalaveden omistus

Kala- ja riistaraportteja 264

951-776-385-9

1238-3325

24 s.

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Konttorikatu 1
28900 Pori
Puh./faksi 020 575 1895

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6, Pukinmäenaukio 4
00721 Helsinki
Puh. 0205 7511 Faksi 0205 751 201

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Yleisvesien verkkopyynnillä pitkät perinteet	2
2. POHJANLAHDEN SIIKAKANNAT JA KALASTUKSEN JÄRJESTÄMINEN.....	4
3. AINEISTON HANKINTA JA ANALYSOINTI	5
4. VESIALUEIDEN OMISTUS, KALASTUSOIKEUDET JA KALASTAJIEN JÄRJESTÄYTYMINEN	6
4.1. Vesialueiden omistus ja kalastusoikeudet.....	6
4.1.1. Valtion vesialueet	6
4.1.2. Yksityisten ja osakaskuntien vesialueet.....	6
5. KALASTAJARYHMÄT JA JÄRJESTÄYTYMINEN	7
5.1. Vapaa-ajankalastus	7
5.2. Sivutoimiset kalastajat.....	8
5.3. Päätoimiset kalastajat.....	10
6. KALASTUS, KALARESSURSSIT JA KALASTUKSEN OHJAUS	11
6.1. Siiankalastusta yleisvesillä	11
6.1.1 Saaliiden vaihtelu jaksottaista.....	12
6.1.2. Ammattitaidottomuus ja tilanahtaus vähentynyt.....	12
6.2 Kaupungin vesillä siian ja ahvenen pyyntiä	13
6.2.1. Kiistaa sallittavista verkkomääristä	13
7. KALASTUKSEN SÄÄTELYN TARPEELLISUUS.....	15
7.1. Omia kaloja pyydetään	15
7.2. Kalastusoikeudet ensisijaisesti ammattitaitoisille.....	16
7.3. Verkkomäärien rajoittaminen	17
7.4. Verkon silmäkorajoitukset.....	18
8. OSAKASKUNTIEN VEDET VAIHTOEHTONA.....	19
9. TULOSTEN TARKASTELUA	20
9.1. Kalastajaryhmät ja päätöksenteko	20
9.2. Pyrkimys riippumattomuuteen valtiovallasta	21
9.3. Toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta lisättävä.....	21
10. KIRJALLISUUS	23

1. Johdanto

Tämä raportti liittyy osana valtakunnallisiin 'Vapaa-ajankalastajan profiilit' ja 'Kalaveden omistajan profiilit' -tutkimuksiin, joiden tavoitteena on tuottaa tietoa vapaa-ajankalastuksesta ja kalavedenomistuksesta sekä niihin liittyvästä päätöksenteosta. Vapaa-ajankalastajien, kalastuskuntien ja -alueiden näkemyksiä on hiljattain kartoitettu valtakunnallisten postikyselyiden avulla (Mikkola & Yrjölä 2001, Salmi ym. 2002). Hankkeisiin liittyen toteutettiin Keski-Suomessa, Saimaalla ja Saaristomerellä tapaus-tutkimuksia, joissa vesialueiden merkitystä ja hallintaa on lähestytty eri intressiryhmi-en näkökulmasta (Muje 2000, Muje ym. 2001, Salmi ym. 2001).

Suomessa kalavesien käytön järjestämistä koskevat ristiriidat ovat korostuneet asutuskeskusten lähivesillä ja saaristoalueilla, missä on tiheää kesäasutusta, ammattikalastajia ja vapaa-ajankalastajia runsaasti (Salmi ym. 2001, 2002). Ongelmat liittyvät useimmiten viehekalastuksen vapautumiseen kuten Saaristomerellä (Salmi P. 2002) tai eri kalastajaryhmien samoilla pyyntialueilla harjoittamaan verkkopyyntiin esimerkiksi Selkämeren rannikolla (Huhmarniemi & Salmi 1997).

Tässä raportissa keskitytään verkkokalastajaryhmien keskinäisiin kiistoihin, joissa osapuolina ovat olleet pää- ja sivuammattikseen sekä harrastusluonteisesti kalastavat. Kalastajien keskinäisiä ristiriitoja on ollut eniten valtion yleisvesillä suurten asutuskeskusten edustoilla. Sesonkiaikoina keski- ja loppukesäisin on esiintynyt tilanahtautta. Ammattikalastajien mukaan valtion yleisvesillä on etenkin viikonloppuisin saattanut olla verkkokalastajia niin runsaasti, että ammattimainen pyynti on kokonaan estynyt. Ammattikalastajat ovat usein esittäneet erityisesti vakituksessa työsuhteessa olevien kalastusoikeuksiin rajoituksia (Huhmarniemi & Salmi 1997). Myös rannikon asutuskeskusten tuntumassa olevien osakaskuntien tai yksityisten hallinnoimilla vesillä on verkkokalastuksen järjestämiseen liittynyt usein kiistoja, mitkä ovat myös johtuneet kalavesien ruuhkaisuudesta.

RKTL:n saalistilastojen mukaan vuonna 1994 vapaa-ajankalastajat kalastivat Pohjanlahden siikasaaliista 43%, vuonna 2000 saalisosuus oli hieman alhaisempi: 39% (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 1995a,b;2001;2002). Tietoa siikasaaliin jakautumisesta valtion yleisvesien ja yksityisvesien kesken ei ole kerätty. Sivutoimista verkkokalastusta yleisvesillä rajoitettiin 1990-luvun puolivälissä niin, että ammattipyydyksillä saavat kalastaa vain ne, joilla kalastustulojen osuus kokonaistuloista oli vähintään 15%.

Tutkimusalueeksi valittiin Selkämereltä Raumanmeren kalastusalue (16211 ha) ja sen edustan merialue, jossa verkkokalastuksella on vankka asema. Vuonna 1997 Raumanmeren kalastusalueella kalastaneiden kotitalouksien saaliista kalastettiin verkoilla 64% kun koko maassa verkkosaaliin osuus oli 45% (Leinonen ym. 1998). Alueella on verraten runsaasti verkkokalastusta harjoittavia vapaa-ajankalastajia, sivutoimisia ammattikalastajia, mutta myös muutamia pääammattikseen kalastavia. Tutkimusalueella on Rauman 37000 asukkaan kaupungin ohella 5900 asukkaan Eurajoki.

Tämän tutkimusraportin alussa luomme katsauksen Rauman lähivesien kalataloudellisiin muutoksiin 1900-luvulla, minkä jälkeen tarkastelemme Pohjanlahden siikakantoja ja siiankalastuksen järjestämiseen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Tämän jälkeen tuomme esiin paikallisten kalastajien, kalastajaorganisaatioiden ja hallinnon edustajien näkemyksiä verkkokalastuksen järjestämiseksi. Lopuksi tarkastelemme kalastajien suhdetta hallintoon ja esitämme toimia kalastuksen järjestämiseen liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi. Tätä tutkimusta varten kerätyn aineiston pohjalta on aiemmin raportoitu tuloksia kestävästä kalastuksen näkökulmasta (Salmi J. 2002).

1.1. Yleisvesien verkkopyynnillä pitkät perinteet

Rauman ja Eurajoen rannikkoa reunustaa pääosin hyvin kapea saaristovyöhyke. Ainoan poikkeuksen tästä muodostaa Rauman pohjoinen saaristo, missä on useita yli 100 ha:n metsäisiä saaria. Lähinnä 1800-luvulla suurimpiin saariin muutti väkeä niin että 1910-luvulla saaristossa oli 18 kalastustilaa. Kalastus säilyi aina 1800-luvun lopulle saakka kotitarveluonteisena, jolloin alueelle levisi silakan ajoverkkopyynti, jota harjoitettiin aavalla ulapalla (Tikkanen 1977, Heino 1992). Rauman lähiseudulla pyyntimuoto saavutti suosiota varsinkin tilattoman väestön keskuudessa. 1900-luvun alun ensimmäisinä vuosikymmeninä silakan verkkokalastuksesta kehkeytyi rannikonosalla ammattikalastajien tärkein pyyntimuoto (Järvi 1932, Heljala 1990).

Rauman lähivesillä siika ja hauki kilvoittelivat 1900-luvun alussa toiseksi tärkeimmistä saaliskalasta (Järvi 1932). Toisen maailmansodan jälkeen silakan kalastus taantui Rauman edustalla muuta Satakunnan rannikkoa voimakkaammin (Satakunnan seutukaavaliitto 1981). Ainoastaan silakan rysäpyynti säilyi merkittävänä pyyntimuotona Eurajoen edustalla 1980-luvulle saakka (Satakunnan seutukaavaliitto 1981). Vähitellen siitä tuli silakkaa merkittävämpi saaliskala, etenkin kun 1960-luvulla huomattiin, että ajoverkoilla voidaan keskikesällä saada hyviä isosiikasaaliita (Satakunnan seutukaavaliitto 1981, Salmi & Salmi 1991).

Rauman lähiseutujen saaristolaiset harjoittivat 1950-luvulle saakka monitoimitaloutta, jossa kalastuksen ohella tuloja hankittiin maa- ja metsätaloudesta. Toisen maailmansodan jälkeen Raumalle syntyi laivanrakennus- ja metsäteollisuutta, mikä houkutteli saaristolaisia palkkatöihin. Vuonna 1950 teollisuustyöväestön osuus Rauman väkiluvusta oli peräti 60%. Tuolloin kaupunki oli Suomen toiseksi teollistunein kunta ja vielä vuonna 1982 Rauma oli Suomen kymmenen teollistuneimman kunnan joukossa (Sappinen 2000). Monet aiemmin kalastusammattia harjoittaneet jatkoivat siiankalastuksen harjoittamista teollisuustyön rinnalla. Vaikka siiankalastus 1960-luvulla teknisesti uudistuikin kalastus pääammattina ei enää nuoria kiinnostanut koska sesonkiaikaa kesti vain muutaman viikon ajan.

Vielä vuonna 1965 Rauman ja Eurajoen kunnissa oli yhteensä 150 ammattikalastajaa, mutta jo vuonna 1968 määrä oli pudonnut 53:een (Hintikka 1967, Satakunnan seutukaavaliitto 1981). Kalastusammattin jatkaminen olisi edellyttänyt siirtymistä avomeripyynnin pariin, mutta silakan troolikalastuksen harjoittamiseen alueella ei liiemmin ollut kiinnostusta. Sen sijaan lohien ajoverkkokalastus yleistyi 1970-luvulla, jolloin raumalaiset kalastajat olivat edelläkävijöitä verkkojen käsittelyä aluksella helpottaneiden uudistusten kehittämisessä (Lähteenmäki 1997). Samoihin aikoihin monet vakituisessa palkkatyössä olleet raumalaiset ryhtyivät vapaa-aikoinaan harjoittamaan lohienkalastusta. 1970-luvulla ammattimaisesti kalastaneiden määrässä olikin havaittavissa selvää vakiintumista. Vuonna 2000 Rauman ja Eurajoen rannikolla oli 65 ammattimaisesti kalastavaa, joista vajaalla kolmanneksella kalastustulojen osuus kokonaistuloista oli vähintään 30 prosenttia.

Vapaa-ajankalastus oli pitkään vähäistä, vaikka seudulla oli kesäasukkaita jo 1900-luvun alussa. Rauman pohjoisen saariston kalastustilat hankkivat lisätuloja vuokraamalla asuinrakennuksia loma-asukkaiden käyttöön. Kesäasukkaat ostivat tilalta kalaa ja maataloustuotteita. Kaukaisimmat vuokralaiset tulivat Tampereelta ja Helsingistä saakka. Kesävieraiden pito Rauman saaristossa päättyi 1950-luvun aikana. Eräs syy tämän lomailutavan päätymiseen oli se, että saariston vapaa-ajanasutus alkoi nopeasti yleistyä (Heljala 1990). Kesäasuntojen rakentaminen oli vilkkainta 1960-luvulla, jolloin neljännes nykyisestä 2338 kesämökkikannasta rakennettiin (Satakunnan seutukaavaliitto 1981, Tilastokeskus 2001).

Kesäasukkaiden tulo rannikolle ja saaristoon merkitsi vapaa-ajankalastuksen yleistymistä. Etenkin helppohoitoisen nailonin yleistymisen vaikutti siihen, että verkkokalastus kesäasukkaiden parissa yleistyi 1950-luvulta lähtien (Heljala 1990). Samalla vesialueiden omistajat alkoivat yhä painokkaammin esittää, että vapaa-ajankalastajat har-

joittavat luvatonta kalastusta heidän vesillään (Satakunnan seutukaavaliitto 1969). Myös ammattikalastajat alkoivat olla huolissaan lisääntyvästä vapaa-ajankalastuksesta. He katsoivat kesäasukkaiden kilpailevan samoista kalaresurssista. Usein väitettiin, että vapaa-ajankalastajilla oli myös saaristolaisia paremmat pyydykset ja että he myivät osan siikasaaliistaan (Satakunnan seutukaavaliitto 1969, Heljala 1990). Tietoa siikasaaliin jakautumisesta Rauman seudulla vapaa-ajankalastajien ja ammattikalastajien kesken tuolta ajalta ei ole. Toisaalta on tiedossa, että Porin lähivesillä vapaa-ajankalastajat kalastivat 1970-luvun alussa siikasaaliista kolme neljäsosaa (Lehtonen 1976).

Rauman metsäteollisuuden laskemat jätevedet ovat 1960-luvulta lähtien haitanneet kalastusta ja siten vähentäneet kalavesien käyttöarvoa. Pyydysten likaantuminen on ollut pahimmillaan 1960- ja 1970-luvuilla (Satakunnan seutukaavaliitto 1969, 1981). Rauman edustan likaantuneimmilta alueilta pyydetyissä kaloissa esiintyneet makuvirheet ovat pahimpina aikoina vaikeuttaneet kalojen käyttöä (Hyvärinen 1992). Rauman edustan tila on 1990-luvulla hieman parantunut kun teollisuudessa otettiin käyttöön uutta teknologiaa (Hyvärinen ja Koivukari 1998). Vesioikeus on velvoittanut Rauman puunjalostusteollisuuden ja kaupungin tekemään kalahoitovelvoitteena istutuksia jätevesiensä haittavaikutusten kompensoimiseksi. Myös sataman väylätöiden kalataloushaittoja on kompensoitu kalaistutuksin.

2. Pohjanlahden siikakannat ja kalastuksen järjestäminen

Pohjanlahdella esiintyy pienikokoista, hidaskasvuista karisiikaa ja nopeakasvuista vaellussiikaa. Karisiika lisääntyy luontaisesti, mutta kaikki vaellussiikakannat ovat istutusten varassa. Pohjanlahden alueelle on 1990-luvulla istutettu vuosittain 6-10 miljoonaa kesänvanhaa ja 40-60 miljoonaa vastakuoriutunutta vaellussiian poikasta. Pääosa istutuksista tehdään Perämerelle. Kesänvanhat poikaset ovat lähes kokonaan velvoiteistukkaita ja vastakuoriutuneiden istutuksista yli puolet on tuki-istutuksia. Perämereen istutettujen poikasten syönnösvaellukset saattavat ulottua aina Ahvenanmerelle saakka.

Rauman kalastusalueella istutetaan vain kesänvanhoja poikasia. Teollisuuden velvoiteistutuksissa on käytetty pääasiassa Kokemäenjoen kantaa olevaa vaellussiikaa. Muiden tahojen — muun muassa kalastusalueen ja kaupungin tekemissä — siikaistutuksissa on käytetty pääasiassa Bengtsårin merikutuista siikakantaa. Pääosa Rauman edustan siikaistutuksista perustuu teollisuudelle asetettuihin velvoitteisiin (Hyvärinen 2001). Vuoden 1999 istukkaista (145 000) 75% oli velvoiteistutuksia ja vuonna 2001 velvoitteiden osuus oli pienentynyt 60%:iin (280 000 istukasta) (J. Hyvärinen, kirjallinen tiedonanto).

Vaellussiikasaaliiden hupeneminen Pohjanlahdella 1980-luvulla vauhditti siiankalastuksen säätelypaineita. Tuolloin mahdollisina säätelyvaihtoehtoina pidettiin kaikkia kalastajia koskettavia silmäkorajoituksia, ajallista säätelyä, alueellisia troolipyynnin ja rysäpyynnin rajoituksia (Lehtonen & Böhling 1988). Ammattikalastajat ovat suhtautuneet myönteisemmin verkon silmäkorajoitukseen (Huhmarniemi & Salmi 1997). 1990-luvun loppupuolelta lähtien vaellussiikojen pääsyä kutujokiin on pyritty edistämään joillakin rannikon kalastusalueista verkkojen silmäkokoa säätelemällä, asettamalla alueellisia ja ajallisia pyyntirajoituksia sekä siian alamittoja (Jokikokko ym. 1999).

Vaikka Pohjanlahden siikasaaliit ovat pysytelleet vuoden 1991 jälkeen 1100-1300 tonnin välillä, saaliskalojen koko on pienentynyt. I-luokan (yli 800 g) siikojen osuus saaliissa on RKTL:n hintaseurannan mukaan laskenut 1990-luvun alun 13-15%:sta vuosikymmenen lopun 5-6%:iin. Vuonna 1998 Pohjanmaan Kalastajaseurojen Liiton (1999) tekemän selvityksen mukaan Perämerellä vaellussiioista 40 % kalastettiin alle puolen kilon painoisina. Yhtenä syynä kutuvaelluksella olevan siian koon pienemiseen on pidetty liian tehokasta nuoriin siikoihin kohdistunutta kalastusta. Vaellussiian pyyntiponnistus mitattuna rysien lukumäärällä ja verkkovuorokausien määrällä onkin noussut 1990-luvulla koko Pohjanlahden rannikolla. Selkä- ja Perämeren rannikolla on myös ryhdytty kalastamaan entistä tiheäsilmäisemmällä pohja- ja pintaverkoilla. Vuonna 2000 koko Pohjanlahden vaellussiikasaaliista saatiin 36-45 mm:n verkoilla jo lähes puolet (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2001).

Keskenkasvuisten vaellussiikojen pyynnin vähentämiseksi maa- ja metsätalousministeriö valmisteli vuonna 2000 ehdotuksen siiankalastuksen säätelemiseksi. Ehdotuksen mukaan pohjaverkkojen pienin sallittu solmuväli tulisi olla vähintään 45 mm ja pintaverkkojen 50 mm sekä siikaloukkujen perän vähintään 35 mm. Rajoitussuunnitelmia on kuitenkin vastustettu erityisesti Pohjanmaan rannikolla eivätkä ne tällä hetkellä näytä toteutuvan.

3. Aineiston hankinta ja analysointi

Raportti perustuu pääosin vuosina 1999 ja 2000 nauhoitettuihin teemahaastatteluihin. Aluksi otimme yhteyttä valtakunnallisen Osa-aikakalastajaliiton paikallisyhdistykseen (Rauman seudun osa-aika- ja kotitarvekalastajat r.y.) ja Raumanmeren kalastusalueen isännöitsijään, joilta saimme kokonaisvaltaisemman kuvan alueen kalataloudesta. Heiltä saimme myös pääammatikseen, sivutoimena ja vapaa-aikanaan kalastavien yhteystietoja.

Tutkimusta varten haastateltiin kolmea pääammatikseen kalastavaa, viittä sivutoimista kalastajaa ja kolmea kotitarve- tai virkistyskalastajaa. Monet kalastajat osallistuiivat aktiivisesti myös järjestötoimintaan. Osa kalastajista oli valtakunnallisen Osa-aikakalastajien liiton tai Suomen Kalamiesten Keskusliiton kalastusseurojen aktiivijäseniä. Paikallisten intressitahojen lisäksi haastateltiin Suomen Ammattikalastajaliiton edustajaa. Kalastusalueen isännöitsijä edustaa tutkimuksessa aluehallintoa. Raportissa on hyödynnetty lisäksi yhtä Varsinais-Suomen TE-keskuksessa ja kahta maa- ja metsätalousministeriössä tehtyä teemahaastattelua. Aineiston analyysi perustui yhteensä 15 haastatteluun.

Haastatteluissa käytettiin teemahaastattelurunkoa, jossa pääteemoja olivat:

- kalastuksen motiivit
- kalastusoikeudet
- kalakannat ja kalastuksen säätely
- toiset kalastajat
- vesialueiden hallinnointi

Keskusteluissa nousivat esiin etenkin intressiryhmien väliset suhteet, kalastusoikeudet ja kalakantojen suojelukysymykset. Keskustelua syntyi varsinkin siiankalastuksen järjestämistä.

Haastattelut kestivät yleensä 0,5-1,5 tuntia. Pääosa haastattelunauhoista litteroitiin niin että pääteemojen ulkopuolelle jääneet puheet jätettiin kirjaamatta kokonaan. Litteroitaessa myös lauserakenteita yksinkertaistettiin, mutta tutkimuksen kannalta keskeiset ilmaisut kirjoitettiin sanatarkasti. Niinpä tekstissä on haastatteluista poimittuja sitaatteja, joiden jälkeen suluihin on mainittu haastatellun intressiryhmä ja tutkimuksessa käytetty koodi.

Laadullisen aineiston lisäksi hyödynsimme tutkimuksessa alueen kalastuskunnille (nykyisille osakaskunnille) vuonna 2000 tehtyä postikyselyä, mikä on osa valtakunnallista 'Kalaveden omistajan profiilit'-tutkimusta (Salmi ym. 2002). Kyselyn tavoitteena oli muun muassa tuoda esiin omistajien näkemyksiä vesialueiden käyttöön ja hallinnointiin liittyvissä kysymyksissä. Raumanmeren kalastusalueen osakaskunnista 13 palautti kyselylomakkeen.

4. Vesialueiden omistus, kalastusoikeudet ja kalastajien järjestäytyminen

4.1. Vesialueiden omistus ja kalastusoikeudet

4.1.1. Valtion vesialueet

Raumanmeren kalastusalueen länsipuolella, valtion yleisvesialueella jokaisella Suomen kansalaisella on suhteellisen vapaat kalastusmahdollisuudet. Rauman kaupungin ja Eurajoen rajalla olevaa valtion omistamaa 1000 ha:n vesialuetta hallinnoi metsähallitus, joka on vuokrannut vesiä ammattikalastajille.

Valtio on säädellyt yleisvesien ammattimaista kalastusta erityisesti 1990-luvun alkupuolelta lähtien muun muassa asettamalla lohenpyyntiin aikarajoituksia ja rajoittamalla sivutoimista kalastusta. Uusien säädösten mukaan kalastajilla joiden kalastustulot jäivät alle 30% ei ole enää ollut oikeutta kalastustukiin, mutta jos tulot eivät saavuttaneet edes 15% rajaa kalastajalla ei myöskään ollut oikeutta kalastaa yleisvesillä ammattipyydyksillä. Tämä merkitsi sitä, että tulorajan alle jääneellä ei ollut oikeutta laskea valtion yleisvesille isorysää eikä ankkuroituja tai ajelehtivia verkkoja enempää kuin 900 metriä. Lisäksi lohelle asetettu kansallinen kiintiö rajoitti kalastusmahdollisuuksia.

4.1.2. Yksityisten ja osakaskuntien vesialueet

Raumanmeren kalastusalueen (16211 ha) vesialasta suunnilleen puolet on yksityisessä omistuksessa. Yksityisvesien omistajista kaupunki on suurin ja hallinnoi kalastusalueen vesialasta suunnilleen kolmannesta (5084 ha). Muun kuin kaupungin yksityisomistuksessa oli 18 %.

Kaupunki on osakkaana myös useissa Raumanmeren osakaskunnissa. 1990-luvun lopulla kaupunki myi omistamalleen vesialueelle virkistys- ja kotitarvekalastusta varten yleiskalastuslupia ja korkeintaan neljän pohjaverkon ja neljän pintaverkon käytön sallivia lupia¹. Verkon pienimmäksi sallituksi solmuväliksi on säännöissä määritelty 45 mm silakanpyyntiä lukuun ottamatta (Hyvärinen 1992). Vielä vuonna 1998 eläkeläiset saattoivat kalastaa kaupungin vesillä ilmaiseksi. Kun vuonna 1999 kalastussääntöjä uudistettiin niin kalastajakohtaiselle pyydysmäärälle ei enää asetettu ylärajaa ja kaikkien verkoilla kalastavien tuli maksaa kalastuslupa.

Rauman lähivesien kalavesien hoitoa on rahoitettu lähinnä kalatalousvahinkojen korvauksista ja valtion kalastushoitovaroista saaduilla tuloilla. Jälkimmäiset varat on käytetty Raumanmeren kalastusalueen ja kaupungin yhteisiin istutuksiin. Rauman kaupungin lupamaksukertymä on jäänyt 1990-luvulla noin 20 000 markkaan, josta valtaosa on kuulunut lupajärjestelmän ylläpitoon ja valvontaan. Vuoden 1999 lupauudistuksen uskotaan ainakin kaksinkertaistavan lupatuloja.

Raumanmeren kalastusalueen vesialasta 44% on osakaskuntien hallinnassa. Vesipinta-alaltaan vähintään 50 ha osakaskuntia on 23. Valtakunnalliseen kalastuskuntakyselyyn vastanneista (kaikkiaan 11 vastausta) osakaskunnista vain yksi oli pinta-alaltaan alle 50 ha. Vastanneiden osakaskuntien keskimääräinen vesipinta-ala oli 307 ha, osakkaiden määrän vaihdella 5 ja 150 välillä, keskiarvon ollessa 41. Valtakunnalliseen kalastuskuntakyselyyn vastanneista viisi antoi tuloja koskevia tietoja: tulot vaihtelivat 1500 ja 16 500 markan välillä.

¹ Kalastuslupamaksut kaupungin vesillä vuoden 1999 alussa: yleiskalastuslupa 25 mk; pohjaverkko, enintään 4 kpl/henkilö 15 mk; pintaverkko, enintään 4 kpl/henkilö; siikapesä-/rysä, 250 mk (nykyisin myönnetty vain yksi lupa pitkään jatkuneen vuokrasuhteen nojalla).

5. Kalastajaryhmät ja järjestäytyminen

5.1. Vapaa-ajankalastus

Raumanmeren kalastusalueella kalasti vuonna 1997 lähes 20 000 vapaa-ajankalastajaa, mikä on lähes samaa suuruusluokkaa kuin esimerkiksi Porin tai Uudenkaupungin kalastusalueilla. Vapaa-ajankalastajien kokonaissaalis oli vuonna 1997 lähes 430 000 kiloa, jossa saalisosuudeltaan runsaimmat olivat ahven (35%), siika (18%) ja hauki (17%) (Leinonen ym. 1998).

Haastatelluille kolmelle vapaa-ajankalastajalle vapakalastus, vetouistelu tai pilkintä oli verkkokalastusta merkittävämpi pyyntimuoto. Kalastuksen pariin he olivat ryhtyneet kavereiden innostamina, onpa yhdellä myös ammattikalastaja toiminut innoittajana. Luonnollisesti vapakalastajilla ja pilkkijöillä kalastuksen motiivina on ensisijaisesti virkistäytyminen.

Kalastajien mukaan osa verkkokalastusta harjoittavista vapaa-ajankalastajista antaa osan ylimääräisestä saaliistaan naapureille, joskus he myös myyvät saaliistaan. Rajanveto vapaa-ajankalastajien ja sivutoimisten välillä onkin vaikeaa, koska saaliit vaihtelevat vuosittain. Myös kalastajien aktiivisuudessa on vuosittaisia eroja. Kalastajien mielestä vapaa-ajankalastajiksi tunnistaa ne, jotka kalastavat pienillä verkkomäärillä eivätkä aktiivisesti kaupittele saaliitaan.

"jos mulle puhutaan kotitarvekalastuksesta ni se tarkoittaa mun mielestä sitä, et saalis syödään itte ja jossain tapauksis jaetaan... jos oikei hyvä säkä käy saa paljon kalaa ni sit annetaan naapureille, mutta ei se saa olla sitä että kierretään ovelta ovelle." (M02R09, vapaa-ajankalastaja)

"Jos me puhutaan virkistyskalastajast ni tuo noi, kalastaa siinä niinko omaa ruokakuntaan, ei semmosil virkistyskalastajil ei sil oo kymmeniä pintaverkkoja sil on sitten viis pintaverkkoo, voi kymmenen olla... se on jo paljon, sanotaa virkistyskalastajal. Mä tiedän että sil on jo ihan täys, jos se kymmenen verkko laskee ja käsipelil nostaa ylös ja kierruttaa niitä seuraavat kaks kolme päivää ... sattunu jonku reimarin saamaa eikä ol tottunu siihen systeemi..." (M02R07, sivutoiminen kalastaja).

Vapaa-ajankalastajien osalta järjestäytymisaste on vähäistä, vaikka Kalamiesten Keskusliittoa edustavalla Satakunnan kalamiespiirillä onkin Rauman seudulla seitsemän jäsenseuraa. Kalastusseurojen jäsenet harjoittivat lähinnä heittovapakalastusta tai ongintaa, verkoilla edes satunnaisesti kalastavia oli harvassa. Haastateltujen kalastusseurojen edustajien mukaan yhdistysten jäsenmäärät ovat viime vuosina kääntyneet selvään laskuun. Nykyisin kalastusseuroissa on yleensä viidestäkymmenestä hieman päälle sataan jäsentä. Osa virkistyskalastusseuroista on alunperin toiminut työpaikkaseuroina. Nykyisin jokaisella halukkaalla on mahdollisuus hakeutua seurojen jäseneksi.

Kalastusseurojen edustajien mukaan vapakalastusoikeuksien laajeneminen läänikohtaisen viehekortin myötä on vähentänyt kiinnostusta pysyä kalastusseurojen jäseninä kuten eräs kalastuskuntien aktiiveista toteaa:

"jos joku Kalamies-lehti tai joku lehti tulee sen jäsenmaksun tukena, seuralla ei ol minkäänäköstä kiinnekohtaa, mökkiä tai vettä tai veneitä ni ... ei ihmiset ol kiinnostunu maksamaan, vaik se on ollukki olemattoman pieni, et semmosella rahal ei voi seurojakaa pyörittää, joku kolmestkymmist viiteekymppiin ... jolla on ny vähä reilumpiki satamarkkaa jäsenmaksu vuodes ni ... ne jättää sen maksamatta ko nyt saa onkii ja pilkkii vapaasti ja virvelöidä saa ko hakee sen lupamaksun..." (M02R09).

Jäsenmäärän vähenemisen arveltiin johtuvan osaksi myös siitä, että monet uudet yritykset eivät enää maksa työntekijöidensä kalastusseurojen jäsenmaksuja. Kiinnostuksen hiipuessa monet kalastusseurat ovat luopuneet kesäasunnostaan ja siten myös

omista kalavesistään. Jäsenkunnan hupeneminen on herättänyt ajatuksia kalastusseurojen yhdistämisestä.

Alueella toimiva Vapakalastajien liittoon kuuluva Raumanmeren Uistelijat r.y. on muista kalastusseuroista selvästi poikkeava, koska jäsenmäärä on ollut pikemminkin kasvussa ja seurassa on varsinkin nuoria jäseniä.

Kalastusseurat ja -järjestöt korostavat kalakantojen hoidossa oman istutustoiminnan merkitystä. Kaksi haastatelluista kalastusseuroista mainitsi käyttäneensä jäsenmaksuista, ilmoitustuloista ja kilpailujen järjestämisestä kertyneet varat pääsääntöisesti kalaistutuksiin.

"meidän itsetarkotus ei ol tuottaa rahaa vaan järjestää meille kaikennäköstä toimintaa, mut jos meille jää rahaa niinkun meille kyllä jää jatkuvasti rahaa, ylitte sen mitä me kulutetaa meidän touhuihin...me ollaan tehty päätös että ei ruveta ostamaan mitään omaisuutta vaan kaikki ylimääräinen raha pannaan kalaistutuksiin." (M02R02).

Satakunnan kalamiespiirin jäsenseurat vastaavat kaupungin vesien kalastuksen valvonnasta. Kukin seura on nimennyt kaksi tai kolme valvojaa, jotka raportoivat työstään kaupungin ympäristölautakunnalle.

5.2. Sivutoimiset kalastajat

Rauman seudun sivutoimisilla kalastajilla on yleensä vakituinen palkka- tai virkatyö. Jotkut kalastajista ovat jääneet jo eläkkeellä. Haastatelluista monilla oli takanaan ammatillinen koulutus, kahdella kalastajista akateemisia opintoja. Ainoastaan yksi informanteista mainitsi suvussa olleen päätoimista ammattikalastusta. Kalastusta sivuamattina harjoitettiin usein tehdastyön rinnalla.

Monet haastatelluista olivat erityisesti 1980-luvulla harjoittaneet vakituisen työn rinnalla lohen ajoverkko- ja siimapyyntiä. Lohen pyynti ajoittui kevääseen ja syksyyn, joten kesällä jäi aikaa siiankalastukselle. Lohi oli tuolloin kuitenkin pitemmän pyyntiajan ansiosta monelle siikaa merkittävämpi saaliskohde. Lähinnä säätelytoimien seurauksena sivutoiminen lohenpyynti menetti 1990-luvulla huomattavasti merkitystään.

"Lohiverkkoja oli joskus, mut sillon ko se meni tämmösee mallii tämä lohestus ni mä myin pois ne verkot kaikki. Lohisiimaa on vielä toistatuhatta koukkuu, mut ei ol mahdollisuus laskee niitä koskaan se on sillain järjestetty... siis nämä ajat koska sitä saa pyytää." (M02R11)

Lohenkalastukseen kohdistuneen säätelyn seurauksena siiasta tuli tärkein saaliskala. Viime vuosina myös ahven on tuonut joillekin sivutoimisesti kalastavista lisätuloja. Taimenta saatiin sivusaaliina lähinnä siian ajoverkkopyynnin yhteydessä.

Eräs haastatelluista (M02R07) oli aikoinaan irtisanoutunut vakinaisesta ammatistaan ja ryhtynyt joksikin aikaa päätoimiseksi kalastajaksi:

"86 ryhdyin ammattikalastajaks... yks talvi siinä kalastettiin (lohen avomeripyyntiä), ensimmäisenä talvena mun selkä hajos, välivevyt meni rikki, selkä leikattiin, jäin sitte maihin."

Terveydelliset ongelmat pakottivat hänet lopettamaan päätoimisen kalastuksen ja hän onnistui palaamaan myös entiseen työpaikkaansa. Kuitenkin kahdella haastatelluista on ollut työllistymisen suhteen suuriakin ongelmia. Yksi palkkatyöstään työttömäksi jäänyt oli tyytymätön siihen, että valtion harjoittama sosiaalipolitiikka rajoitti hänen mahdollisuuksiaan harjoittaa ammattimaista kalastusta.

"Täytyy sanoo, että 92 mä jouduin työttömäks. Ko mä en ollu ammattikalastaja vaan sivuammatti... jäi kalastus kun työttömyyskorvausta nauttis ni, ei voinu... ei uskaltan kalastaa, ko ei, ei siinä saanu olla ko se 700 markkaa kuussa niinko tuloo..." (M02R05, sivutoiminen kalastaja)

5. Kalastajaryhmät ja järjestäytyminen

5.1. Vapaa-ajankalastus

Raumanmeren kalastusalueella kalasti vuonna 1997 lähes 20 000 vapaa-ajankalastajaa, mikä on lähes samaa suuruusluokkaa kuin esimerkiksi Porin tai Uudenkaupungin kalastusalueilla. Vapaa-ajankalastajien kokonaissaalis oli vuonna 1997 lähes 430 000 kiloa, jossa saalisosuudeltaan runsaimmat olivat ahven (35%), siika (18%) ja hauki (17%) (Leinonen ym. 1998).

Haastatelluille kolmelle vapaa-ajankalastajalle vapakalastus, vetouistelu tai pilkintä oli verkkokalastusta merkittävämpi pyyntimuoto. Kalastuksen pariin he olivat ryhtyneet kavereiden innostamina, onpa yhdellä myös ammattikalastaja toiminut innoittajana. Luonnollisesti vapakalastajilla ja pilkkijöillä kalastuksen motiivina on ensisijaisesti virkistäytyminen.

Kalastajien mukaan osa verkkokalastusta harjoittavista vapaa-ajankalastajista antaa osan ylimääräisestä saaliistaan naapureille, joskus he myös myyvät saalistaan. Rajanveto vapaa-ajankalastajien ja sivutoimisten välillä onkin vaikeaa, koska saaliit vaihtelevat vuosittain. Myös kalastajien aktiivisuudessa on vuosittaisia eroja. Kalastajien mielestä vapaa-ajankalastajiksi tunnistaa ne, jotka kalastavat pienillä verkkomäärillä eivätkä aktiivisesti kaupittele saaliitaan.

"jos mulle puhutaan kotitarvekalastuksesta ni se tarkoittaa mun mielestä sitä, et saalis syödään itte ja jossain tapauksis jaetaan... jos oikei hyvä säkä käy saa paljon kalaa ni sit annetaan naapureille, mutta ei se saa olla sitä että kierretään ovelta ovelle." (M02R09, vapaa-ajankalastaja)

"Jos me puhutaan virkistyskalastajast ni tuo noi, kalastaa siinä niinko omaa ruokakuntaan, ei semmosil virkistyskalastajil ei sil oo kymmeniä pintaverkkoja sil on sitten viis pintaverkkoo, voi kymmenen olla... se on jo paljon, sanotaa virkistyskalastajal. Mä tiedän että sil on jo ihan täys, jos se kymmenen verkko laskee ja käsipelil nostaa ylös ja kierruttaa niitä seuraavat kaks kolme päivää ... sattunu jonku reimarin saamaa eikä ol tottunu siihen systeemi..." (M02R07, sivutoiminen kalastaja).

Vapaa-ajankalastajien osalta järjestäytymisaste on vähäistä, vaikka Kalamiesten Keskusliittoa edustavalla Satakunnan kalamiespiirillä onkin Rauman seudulla seitsemän jäsenseuraa. Kalastusseurojen jäsenet harjoittivat lähinnä heittovapakalastusta tai ongintaa, verkoilla edes satunnaisesti kalastavia oli harvassa. Haastateltujen kalastusseurojen edustajien mukaan yhdistysten jäsenmäärät ovat viime vuosina kääntyneet selvään laskuun. Nykyisin kalastusseuroissa on yleensä viidestäkymmenestä hieman päälle sataan jäsentä. Osa virkistyskalastusseuroista on alunperin toiminut työpaikkaseuroina. Nykyisin jokaisella halukkaalla on mahdollisuus hakeutua seurojen jäseneksi.

Kalastusseurojen edustajien mukaan vapakalastusoikeuksien laajeneminen läänikoh-
taisen viehekortin myötä on vähentänyt kiinnostusta pysyä kalastusseurojen jäsenenä kuten eräs kalastuskuntien aktiiveista toteaa:

"jos joku Kalamies-lehti tai joku lehti tulee sen jäsenmaksun tukena, seuralla ei ol minkäänäköstä kiinnekohtaa, mökkiä tai vettä tai veneitä ni ... ei ihmiset ol kiinnostunu maksamaan, vaik se on ollukki olemattoman pieni, et semmosella rahal ei voi seurojakaa pyörittää, joku kolmestäkymmist viiteekymppiin ... jolla on ny vähä reilumpiki satamarkkaa jäsenmaksu vuodes ni ... ne jättää sen maksamatta ko nyt saa onkii ja pilkkii vapaasti ja virvelöidä saa ko hakee sen lupamaksun..." (M02R09).

Jäsenmäärän vähenemisen arveltiin johtuvan osaksi myös siitä, että monet uudet yritykset eivät enää maksa työntekijöidensä kalastusseurojen jäsenmaksuja. Kiinnostuksen hiipuessa monet kalastusseurat ovat luopuneet kesäasunnostaan ja siten myös

omista kalavesistään. Jäsenkunnan hupeneminen on herättänyt ajatuksia kalastusseurojen yhdistämisestä.

Alueella toimiva Vapakalastajien liittoon kuuluva Raumanmeren Uistelijat r.y. on muista kalastusseuroista selvästi poikkeava, koska jäsenmäärä on ollut pikemminkin kasvussa ja seurassa on varsinkin nuoria jäseniä.

Kalastusseurat ja -järjestöt korostavat kalakantojen hoidossa oman istutustoiminnan merkitystä. Kaksi haastatelluista kalastusseuroista mainitsi käyttäneensä jäsenmaksuista, ilmoitustuloista ja kilpailujen järjestämisestä kertyneet varat pääsääntöisesti kalaistutuksiin.

"meidän itsetarkotus ei ol tuottaa rahaa vaan järjestää meille kaikennäköstä toimintaa, mut jos meille jää rahaa niinkun meille kyllä jää jatkuvasti rahaa, ylitte sen mitä me kulutetaa meidän touhuihin...me ollaan tehty päätös että ei ruveta ostamaan mitään omaisuutta vaan kaikki ylimääräinen raha pannaan kalaistutuksiin." (M02R02).

Satakunnan kalamiespiirin jäsenseurat vastaavat kaupungin vesien kalastuksen valvonnasta. Kukin seura on nimennyt kaksi tai kolme valvojaa, jotka raportoivat työstään kaupungin ympäristölautakunnalle.

5.2. Sivutoimiset kalastajat

Rauman seudun sivutoimisilla kalastajilla on yleensä vakituinen palkka- tai virkatyö. Jotkut kalastajista ovat jääneet jo eläkkeellä. Haastatelluista monilla oli takanaan ammatillinen koulutus, kahdella kalastajista akateemisia opintoja. Ainoastaan yksi informanteista mainitsi suvussa olleen päätoimista ammattikalastusta. Kalastusta sivuamattina harjoitettiin usein tehdastyön rinnalla.

Monet haastatelluista olivat erityisesti 1980-luvulla harjoittaneet vakituisen työn rinnalla lohen ajoverkko- ja siimapyyntiä. Lohen pyynti ajoittui kevääseen ja syksyyn, joten kesällä jäi aikaa siiankalastukselle. Lohi oli tuolloin kuitenkin pitemmän pyyntiajan ansiosta monelle siikaa merkittävämpi saaliskohde. Lähinnä säätelytoimien seurauksena sivutoiminen lohenpyynti menetti 1990-luvulla huomattavasti merkitystään.

"Lohiverkkoja oli joskus, mut sillon ko se meni tämmösee mallii tämä lohestus ni mä myin pois ne verkot kaikki. Lohisiimaa on vielä toistatuhatta koukkuu, mut ei ol mahdollisuus laskee niitä koskaan se on sillain järjestetty... siis nämä ajat koska sitä saa pyytää." (M02R11)

Lohenkalastukseen kohdistuneen säätelyn seurauksena siiasta tuli tärkein saaliskala. Viime vuosina myös ahven on tuonut joillekin sivutoimisesti kalastavista lisätuloja. Taimenta saatiin sivusaaliina lähinnä siian ajoverkkopyynnin yhteydessä.

Eräs haastatelluista (M02R07) oli aikoinaan irtisanoutunut vakinaisesta ammatistaan ja ryhtynyt joksikin aikaa päätoimiseksi kalastajaksi:

"86 ryhdyin ammattikalastajaks... yks talvi siinä kalastettiin (lohen avomeripyyntiä), ensimmäisenä talvena mun selkä hajos, välivevyt meni rikki, selkä leikattiin, jäin sitte maihin."

Terveydelliset ongelmat pakottivat hänet lopettamaan päätoimisen kalastuksen ja hän onnistui palaamaan myös entiseen työpaikkaansa. Kuitenkin kahdella haastatelluista on ollut työllistymisen suhteen suuriakin ongelmia. Yksi palkkatyöstään työttömäksi jäänyt oli tyytymätön siihen, että valtion harjoittama sosiaalipolitiikka rajoitti hänen mahdollisuuksiaan harjoittaa ammattimaista kalastusta.

"Täytyy sanoo, että 92 mä jouduin työttömäks. Ko mä en ollu ammattikalastaja vaan sivuammatti... jäi kalastus kun työttömyyskorvausta nauttis ni, ei voinu... ei uskaltan kalastaa, ko ei, ei siinä saanu olla ko se 700 markkaa kuussa niinko tuloo..." (M02R05, sivutoiminen kalastaja)

Kalastustukeen oikeuttavasta tulorajasta (30%) ei näyttänyt muodostuvan ongelmaa. Kalastuksen rahoittamiseen velkapääomalla kalastajat suhtautuivat kielteisesti. Sivutoimiset kalastajat korostivat kalastuksen omarahoitteisuuden tärkeyttä.

"mun mielestä olennaista täs kalastukses kaiken kaikkiaan nyt ja tulevaisuudes pitäs olla tämmönen omaehtoinen toiminta, kun pystyy harjoittamaan kalastusta järkevästi ilman ulkopuolista tukea." (M02R06, sivutoiminen kalastaja)

Sen sijaan ammattipyydysten käyttöoikeutta rajaava tuloraja (15%) herätti raumalaisten keskuudessa arvostelua. Lainsäädännön ei enää katsottu kohtelevan kansalaisia tasapuolisesti, vaan mitätöivän yrittämisen vapauden. Tulorajoihin perustuvaa luokittelua pidetään tulkinnanvaraisena:

"viime vuosina ammattikalastajamäärittely on ollu aika kirjava, ohjeet on ollu mitä ihmeellisempiä...on tiedetty et nyt se muuttuu... ei muutu... eri viranomaisilla on eri näkökohtia. Jokanen on toiminu sillai ko millanen tieto hällä sillä hetkellä on ollu..." (M02R06, sivutoiminen kalastaja).

Nettotuloihin perustuvan luokittelun ei katsottu kohtelevan kalastajia tasapuolisesti, koska henkilö, jonka palkkatulot ovat tavallista korkeammat tulisi ansaita kalastamalla enemmän jotta kalastustulojen osuus olisi vähintään 30% kokonaistuloista. Jos taas kalastajalla on velkaa ja korkokuluja, kalastuksesta saadut ansiot jäävät alhaisiksi. Myös kalastustulojen vuosittaiset vaihtelut aiheuttavat tulkinnassa ongelmia. Organisaation edustajan (M02R06) mukaan järjestelmä vähentää myös kalastajien innostusta hankkia tuloja kalastusalan ulkopuolelta, koska kalastuksesta saatujen tulojen suhteellinen osuus pienenesi. Osa-aikakalastajaliiton edustajan mukaan kalastajien luokittelun tulisi pikemmin perustua myyntituloon. Kalastajien mukaan valvontaviranomaiset ovat käytäntöä sittemmin soveltaneetkin.

Keskushallinnon taholta 1990-luvulla tulleet pyrkimykset rajoittaa vakituksessa virkattai työsuhteessa olevien kalastusoikeuksia vauhdittivat raumalaisten kalastajien järjestäytymistä. Vuoden 1997 alussa yhteisten tavoitteiden ajamiseksi Rauman seudun sivutoimiset kalastajat olivat perustamassa Suomen Osa-aikakalastajaliittoa, jolla on Suomen- ja Pohjanlahden rannikolla viisi paikallisjärjestöä. Yksi jäsenjärjestöistä on Raumanmeren osa-aika- ja kotitarvekalastajat r.y. Valtakunnallisen järjestön yli 500 jäsenestä viidennes kuuluu paikalliseen jäsenjärjestöön.

"...mietittiin miten me pystyisimme kokoamaan voimamme yhteen nämä paikalliset järjestöt niin Avomerikalastajat ry kuin nämä länsrannikon yhdistykset ja todettiin et kun yhdistämme voimamme ja tehdään tämmönen keskusliitto niin sitä kautta saamme paremmin äänemme kuuluviin ... että olemme olemassa ja mitä olemme tekemässä..." (M02R07)

Suomen Osa-aikakalastajaliiton tavoitteena on puolustaa kansalaisten tasavertaisia kalastusoikeuksia valtion yleisvesillä. Järjestön edustajien mukaan ammattikalastajaksi tulisi katsoa jokainen, joka ilmoittautuu rekisteriin ja ilmoittaa myyntitulonsa veroviranomaiselle.

Järjestö on hankkinut jäseniä lehti-ilmoituksilla ja erilaisten markkinatapahtumien yhteydessä. Organisaation edustajat ovat kiinnostuneita jäsenkunnan kasvattamisesta niin sisävesillä kuin myös Pohjanmaan rannikolla.

"kunhan aikataulu myöden antais niin lähdetäs sinne liikkeelle ja mentäs kertomaan... koottas sinne paikallisia kalastajia ja mentäs juttelemaan: meillä on tämmöstä toimintaa, tämmönen yhdistys ja...! Toki tervetuloa vaikka meidän yhdistykseen, mut mielellään kannattas oma paikallinen yhdistys perustaa sinne ja me ollaan neuvomassa ja auttamassa..." (M02R06)

Raumanmeren sivutoimisten kalastajien kalastajajärjestö useana vuonna myynyt markkinatapahtumissa siikakeittoa, josta kertyneet varat on käytetty siikaistutuksiin.

Sivutoimiset kritisoivat voimakkaasti keskushallintoa siitä, että ennen päätösten tekoa ei ole kuultu sivutoimisten kalastajien näkemyksiä. Esimerkkinä tästä mainittiin 1990-

luvun puolivälissä voimassa ollut asetus, jossa ammattikalastajaksi ei katsottu vakituisessa virka- tai työsuhteessa olevaa henkilöä.

”se käytännös tarkoitti sitä meidän osa-aikakalastajien osalta se olis lopettanu niiden kalastuksen jokka on renkipoikia elikkä toisten palveluksessa. Samalla se olis kuitenkin sallinu isäntien so. maaviljelijöiden ja yrittäjien jotka ei ole toisten palveluksessa jatkaa.”(M02R07, sivutoiminen kalastaja).

Osa-aikakalastajien liitto pyrkii Suomen Ammattikalastajaliiton tapaan saamaan osallistumisoikeuden kalataloutta koskeviin työryhmiin. Osallistumisoikeuden myötä järjestön edustajat uskovat saavansa sivutoimisten näkemyksiä päätöksentekoon. Osallistumisen myötä he olisivat myös paremmin ajantasalla valmisteilla olevista uusista säädöksistä. Tähän mennessä vaikutusmahdollisuudet ovat rajoittuneet siihen, että vireillä olleiden asetusesitysten sisältöön on pyritty vaikuttamaan kansanedustajien kautta.

5.3. Päätoimiset kalastajat

Rauman seudulla päätoimisen kalastuksen harjoittajia oli viisi. Yhdelläkään haastatelluista kolmesta ammattikalastajasta kalastus ei ollut suvun perintöä. Kaksi kolmesta harjoitti lohen avomeripyyntiä talvisaikaan aina eteläisellä Itämerellä saakka. Siirtymistään etäisemmille kalavesille he perustelivat lähivesien kalastuksen kannattavuuden heikkenemisellä:

”ensin ajattelin niin, et mä oon töissä niin kauan että saan ostettuu ison veneen.. troolarin.. sit mä vaan ajattelin, että mitä sitä odottaa, jos kerran mieli tekee... niin ihan sama... kävelee vaan pankkiin ja ottaa rahaa... sitä vaan tuli sopiva tilanne että oli saatavana sellanen vene ko mä halusin. Sit mä vaan rupesin.” (M02R08).

Yhdellä haastatelluista sivutoiminen kalastus oli vakituisesta työstä lomauttamisen seurauksena muuttunut pääammatiksi:

”Ko Rauman sellu lopus ni silloin mä rupesin tekemään tätä työkseni ja ihan tietysti kalastanu olen aina ansiotarkotuksessa... ollut semmosta lisäkalastusta, vaik tehtaalla olin töissä kalastin pääasiassa siikaa... mun oli sitte niinku helppo siirtyä ko mulla oli välineet.” (M02R13)

Haastateltujen joukossa kaksi oli 1990-luvun alussa työttömäksi jäänyttä. Heille kalastus oli aiemmin sivuammatti, joten siirtyminen ammattimaisemman kalastuksen pariin kävi luontevasti.

1990-luvulla tiivistyneen lohen avomeripyyntin säätelyn myötä ammattikalastajien kiinnostus rannikkokalastusta kohtaan lisääntyi. Tällöin kalastusmahdollisuuksia on jouduttu etsimään lähinnä kaupungin vesiltä.

”Moni lohenkalastaja käy siiankalastuksessa entistä enemmän. Ennen se oli ihan normaalia että lohenkalastajat ei kalastanu ko lohta... siitä sai tarpeeksi tuloja, kesät parannettiin verkkoja ja venettä, mut nyt se tulo on menny niin huonoks ni nyt täytyy sitte kesälläkin kalastaa.” (M0R08)

Pääammatikseen kalastavista yksi oli jäsenenä Suomen Ammattikalastajaliitossa ja yksi Raumanmeren kotitarve- ja osa-aikakalastajissa. Raumalaiset kalastajat eivät olleet kovinkaan tyytyväisiä ammattikalastajien etujärjestön toimintaan, vaan sen toiminnassa katsottiin korostuvan silakankalastajien intressit, mitkä eivät koskettaneet raumalaisia kalastajia lainkaan. Monet raumalaisista kalastajista korostivatkin Osa-aikakalastajien paikallisyhdistyksen ja ammattikalastajien yhteisiä tavoitteita ja vaikutusmahdollisuuksia.

”...ehkä sitten enemmän jollain tämmösellä alueellisella...(järjestöllä) kuin Ammattikalastajaliitolla vois saavuttaa... esimerkiksi jos pystyttäis ajamaan näitten osa-aikasten kanssa samoja asioita. Niin silloinhan siinä olis vähä enemmän voimaa takana.” (M02R08).

6. Kalastus, kalaresurssit ja kalastuksen ohjaus

Siika on useimpien verkkokalastajien tavoitelluin kalalaji, jota esiintyy rannikon läheisyydessä runsaimmin keväisin, loppukesästä ja syysmyöhään. Keväisin siikaa kalastetaan saaristossa pohjaverkoilla ja ankkuroiduilla pintaverkoilla. Kalastus tapahtuu etupäässä tärkeimpien silakan kutualueiden tuntumassa, jonne siikaparvet kerääntyvät syömään silakan mätiä. Toinen merkittävä sesonki, etenkin sivutoimisen kalastuksen kannalta ajoittuu loppukesään, jolloin vaellussiikaa esiintyy runsaimmin avomerellä. Pyyntimuotoa harjoitetaan käytännössä lähes yksinomaan valtion yleisvesillä. Syksyisin siikaa esiintyy myös rannikon läheisissä syvänteissä myös kaupungin vesialueella.

6.1. Siiankalastusta yleisvesillä

Lohen pyynti ajooverkoilla ja -siimoilla alkoi rajoitusten myötä hiipua 1990-luvulla. Lohta kalastaneet jatkoivat siian kalastuksen parissa. Valtaosa yleisvesillä sivutoimisesti tai harrastusluonteisesti kalastaneista oli jo aiemmin erikoistunut siian ajoverkopyyntiin. Ajoverkopyynnin kohteena oleva isokokoinen siika on säilyttänyt raumalaisten kuluttajien keskuudessa hyvin arvonsa ja niinpä siian suoramyyntihinta oli haastatteluita tehtäessä 30 markkaa.

Ajoverkopyyntiä harjoitetaan yöaikaan valtion yleisvesillä 5-12 metrin pituisilla aluksilla. Ammattimaisesti kalastavilla on suurimmat alukset, jotka pääosin soveltuvat myös lohen avomeripyyntiin. Aluksissa on muun muassa vetokone ja tutka. Vaikka suurimpiin yli 10 metrin aluksiin mahtuu jopa 300-400 verkkoa niin kalastajilla on useimmiten pyynnissä 80-150 verkkoa, jotka lasketaan tavallisesti useisiin jatoihiin eli lenkkeihin, aivan kuten ajooverkoilla lohta kalastettaessa.² Sivutoimisemmin ja harrastusluonteisesti kalastavilla verkkomäärä on tuntuvasti alhaisempi.

Useimmilla vakituisemmin ajooverkoilla kalastavista on avomerellä vakioalue, mihin verkot lasketaan virran kuljetettavaksi. Tällaisesta kalastajien keskinäisestä sopujärjestelmästä on koitunut hyötyä kaikille kalastajille, koska pyyntitilaa ei juurikaan ole tarvinnut etsiä ja paikallistuntemus on vähentänyt riskiä verkkojatojen joutumisesta matalikoille tai reimareihin. Iltahämärässä verkkojen laskun ja noston välinen aika kuluu kalastajilta virtausten mukana kulkevien verkkojatojen tarkkailuun, sillä ne voivat ajautua matalikoille, reimareihin ja toisten kalastajien pyydyksiin. Sesonkiaikaan tilanahtaus merellä saattaa olla suuri.

"... ni kyl se Rauman meri on ihan niinko pieni kaupunki ko siel valot paistaa, et siit nähdää niit vapaa ajankalastajia tai pualammattilaisia on tosi paljon... niinko on se aika, se on niinko valomeri." (M02R09, vapaa-ajankalastaja)

Sivutoimiset kalastajat pyrkivät ottamaan kesälomansa heinä-elokuulla, jolloin on ajoverkopyynnin sesonki. Yksi haastatelluista mainitsi päivittäisen palkkatyön ohella käyneensä yöaikaan jokseenkin säännöllisesti ajooverkoilla.

Pääammatikseen kalastavien puheista ilmeni, että he kalastavat siikaa ajooverkoilla vain ajanjaksoina, jolloin saaliit ovat parhaimmillaan. Heillä kynnys pyyntimatalle lähtöön määräytyi selkeästi taloudellisten motiivien perusteella.

"Ehkä parisenkymmentä yötä kesäs vietän tuol ajosiian pyynnin koitan valkata niitä parempia öitä sitte ni... et kyl siit vielä jotakin siunaantuu munki tilille." (M02R13, päätoiminen kalastaja)

² Lenkki käsittää joko 10 verkkoa, jossa verkkojen pituus on 90 metriä tai 15 verkkoa, jossa verkkojen pituus on 60 metriä. Verkot ovat syvyydeltään 5, 6, 8, tai 12 metrisiä, 6 ja 8 metristen ollessa yleisimmät.

6.1.1 Saaliiden vaihtelu jaksottaista

Kalastajien käsitykset siikakantojen tilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä vaihtelivat jossain määrin. Huonojen ja hyvien saalisvuosien vaihteluista oltiin yksimielisiä, mutta aivan kaikki eivät edes olleet vakuuttuneita saaliin alenemisesta pitkällä aikavälillä. Alhaisimmillaan siikasaaliiden mainittiin olleen 1970-luvun loppupuolella kun taas hyviä saaliita saatiin 1980-luvun lopulla. Eräs kalastaja (M02R03) mainitsi, että hyvänä saaliskesinä ei kannattanut lähteä ajoverkoille ellei ollut toiveita vähintään sadan kilon saaliista. Hänen kertoi parhaimpana pyyntiyönä saaneensa yli 600 kilon saaliin. Eräs sivutoimisesti kalastanut (M02R06) puolestaan mainitsi hyvänä siikakesänä hankkineensa pyyntikaluston arvon ajoverkkopyynnistä saamalla myyntituloillaan. Useimpien mielestä saalistasoa ei ole voitu ylläpitää, vaikka verkkojen määrää on sittemmin moninkertaistettu.

Saaliiden vaihteluiden ohella osa kalastajista oli pannut merkille isosiaan koon piene-
nemisen 1990-luvulla, vaikka pyynnissä olleiden verkkojen silmäharvuus olisi ollut sama:

"Siian koko on pienentynyt. Vuonna 90 tai 91 paras saalis 55 mm:n verkoilla 550 kiloa, josta ykköstä 400 kiloa. Nykyisin (1999) samaan vaikeaa päästä, aika paljon kalastetaan 50 millin verkoilla, mihin jää pienempää."(M02R08, pääammattikalastaja).

Useiden kalastajien mukaan 1980-luvulla pyyntikausi oli pitempi ja suurimmat saaliit saatiin nykyistä aiemmin. Eräs päätoimisemmin kalastanut (M02R08) totesikin, että aiemmin kesäkuun viimeinen viikko ja heinäkuun kaksi ensimmäistä viikkoa olivat siian pyynnissä tuottoisampia kun taas nykyisin kalastus painottuu elokuulle ja samalla myös kauemmas rannikosta:

"Siian tulo on muuttunut syksymmäksi, selvä suuntaus on, et se on mennä myöhäsemmäks ja se on mennä ulommaks ja se kala on kooltaan pienentynyt, semmonen trendi on ollu, kalat ei enää tul niin pitkin rantoja... jo saa laskea jo monta mailia ulommista saarista ulospäin."

Ajoverkkopyynnin yhteydessä saadaan yleisesti sivusaaliina taimenta. RKTL:n saalis-tilastojen mukaan vuonna 1997 raumalaisten ajoverkkokalastajien saaliista kolmannes (33%) oli taimenta.

6.1.2. Ammattitaidottomuus ja tilanahtaus vähentynyt

Haastateltujen mukaan aika ajoin esiintyneet hyvät siikavuodet houkuttelivat vesille harrastelijoita, joilta puuttui ajoverkkopyyntiin tarvittava ammattitaito. Kaikilla kalastajista ei ollut kovin selkeää kuvaa ammattitaidottomien taustoista. Useimmiten heidän arveltiin olevan kesäasukkaita. Ammattitaidottomasti kalastaneiden mainittiin laske-
neen verkkojatasansa tuntematta merellä vallinneita käytäntöjä:

"Ko ajolleki menee ni ne voi tulla ihan muutaman verkon kans, tulee sinne ajoon jollain tommosella pienel avoveneel, lasketaan muutama verkko ihan, ei lainkaan katota ja ajatella sitä että ... niil on erilainen kulkunopeus niil ajoverkoil jos toinen pistää vähä pidemmän jadan ja sit tullaa ihan muutaman verkol, erisyvysii verkoil.. niillä on ihan eri liikkuvuus... sit tullaa niin lähelle et sit ne on hetken päästä yhdes... ei ol niinko sitä arviointikykyä, tietoo ja taitoo."(M02R05, sivutoiminen kalastaja).

Kalastajien mukaan ajoverkkopyynnissä saattoi vielä 1990-luvun alkupuolella esiintyä runsaasti ammattitaidottomia kalastajia. Haastateltujen keskuudessa vallalla oli yksimielisyys siitä, että näiden pienillä aluksilla kalastavien määrä oli jo edellisvuosina kääntynyt selvään laskuun. Ensisijaisena syynä muutokseen pidettiin siikasaaliiden vähenemistä.

"On se vähentynyt sitte niinku toi semmone jolla on vähempi verkkoja, mutta mä oon sitä mieltä että se väheni yksinkertaisesti siit syystä että kalantulo on niin paljo pie-

nempi, pienillä verkkomäärillä ei saa semmosta saalista, jos itelle pelkästään ni selvii pienellä määrällä.” (M02RR07, sivutoiminen kalastaja).

Siikasaaliiden väheneminen on heijastunut myös ammattimaisen kalastuksen luonteeseen. Kalastuksesta säännöllisiä tuloja hankkineet ovat joutuneet lisäämään liikkuvuuttaan ja ulottamaan pyyntimatkinsa kauemmas rannikosta. Tämän vuoksi kalastajat ovat investoineet suurempiin aluksiin ja samalla lisänneet verkkojen määrää. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että samalla kun pienillä aluksilla tapahtunut kalastus on vähentynyt niin ammattitaitosten kalastajien osuus siianpyynnissä on kasvanut.

Lohen vetouisteluharrastus, joka levisi Rauman edustalle 1980-luvun lopulla, on aiheuttanut vesillä myös ristiriitoja. Uuden pyyntimuodon ilmaantumiseen valtion yleisvesille jotkut sivutoimisista kalastajista suhtautuivat karsaasti, koska vetouistelijoiden väitettiin rikkoneen heidän pyydyksiään ajamalla veneillään verkkojatojen yli ja vieheitä alkoi löytyä verkoista.

”Pintaverkoi on ni siel on... parhaina aamuin viis kuvaaki on verkois kii... et ne ei kans ossaa arvioda sitä... et kylähän siinä on selvät säännöt kui läheltä kiinteää pyydystetään... ni kyl siel vaa on kuvia jatkuvasti...” (M02R05, sivutoiminen kalastaja).

Haastattelun vetouistelijan mukaan ongelmat kalavesillä johtuivat useimmiten siitä, että pyydykset oli merkitty huonosti tai ei lainkaan. Sen sijaan pääammatikseen kalastavien ja veto-uistelijoiden välillä ei ole esiintynyt ristiriitoja. Osaltaan tämä johtui siitä, että pääammatillaiset eivät liiemmin kalasta pintaan ankkuroiduilla verkoilla.

6.2 Kaupungin vesillä siian ja ahvenen pyyntiä

6.2.1. Kiistaa sallittavista verkkomääristä

Kaupungin vesillä kalastus on ollut lähinnä pohjaverkkopyyntiä, jossa siika ja ahven ovat tärkeimmät pyynnin kohteet.

”pohjaverkkokausi on heti ku jäät lähtee...huhtikuun puolivälin jälkeen alkaa siika tulla karikoille ja liikkua ja ... silakan kudut alkaa, niitä pitää jahdata. Sanotaan sitte että sitä kestää tuonne kun vedet rupee lämpenemää kesäkuun puolenvälin tienoille... ja sittehän se pohjaverkkopyynnin merkitys pienenee siiankalastuksen osalta et se muuttuu ahvenpainotteiseksi. Et kevätpyynti huhtikuun alusta juhannukseen on merkittävin.”(M02R01, sivutoiminen kalastaja)

Päätoimisesti kalastavien, mutta osaksi myös sivutoimisten kiinnostus kaupungin vesiiä kohtaan on kasvanut valtion yleisvesien kalastusoikeuksien rajoitustoimien seurauksena. Kaupungin vesialue riittävän suojaisana ja yhtenäisenä alueena on vastannut parhaiten kalastajien odotuksia.

”Avomerellä... on aina sen verran kova virtaus et ne verkot tahriintuu niin helposti, vähä semmosia kelejä et siel pystyy kalastamaa, ko mennää saariston ulkopuolelle... saaristossa pystysi kovemmalla kelillä laskemaan mutta sitte tulee verkkorajotukset vastaan.” (M02R13, päätoiminen kalastaja)

Ammattimainen pyynti oli haastatteluvuoteen (1999) saakka kiellettyä kaupungin vesillä. Ammattikalastajat ovat anoneet kaupungilta lupaa laskea kalastussäännön sallimaa neljää verkkoa suurempia pyydysmääriä. Kaupunki ei kuitenkaan esitykseen suostunut. Kielteinen päätös on ainakin osittain perustunut siihen, että ammattikalastuksen kannalta tärkeät valtion yleisvedet ovat lähellä. Kielteinen asenne perustui myös siihen, että jos paljon verkkoja käyttävät ammattikalastajat päästetään vesille niin muutamalla verkolla kalastaneet eivät mahdu sinne. Toinen lähinnä sivutoimisten kalastajien esittämä näkemys oli, että kaikkien kaupungin vesillä kalastavien tulisi olla tasavertaisessa asemassa.

Jotkut vapaa-ajankalastajat olivat valmiit hyväksymään ammattikalastajille hieman kotitarvekalastajia suurempia verkkomääriä. Heidän mielestään ammattikalastajaksi ei kuitenkaan tulisi sisällyttää vakituksessa työsuhteessa olevia.

"... kyl tuol on semmosia pyydysmääriä ihan kotitarvekalastajilla... neljäkymmentä on ihan realistinen määrä mitä voi olla yhdes jadassa ja...se kalamäärä mitä siit saadaa se hävitetään sit johonki hinnalla millä hyvänsä...ni sillonhan se taas syö sitte näitten ammattikalastajien leipää."(M02R02)

Avomereltä rannikkopyyntiin siirtynyt ammattikalastaja (M02R08) myönsi harjoittavansa kaupungin vesillä verkkokalastusta paljon sallittua suuremmilla verkkomäärillä. Hänen mukaansa ratkaisu on ollut pakon sanelema, koska valtion yleisvesien lohennynti ei tiukentuneen säätelyn takia enää tarjonnut yksistään toimeentuloa.

Ammattikalastajien pyyntiin laskemat pitkät verkkojadat ovat herättäneet katkeruutta sekä sivutoimisissa että harrastusluonteisesti kalastavissa. Toisaalta haastatteluisissa ilmeni, että pääammatikseen kalastavien ohella myös osa vapaa-ajankalastajista ja sivutoimisista kalasti sallittua suuremmilla verkkomäärillä. Tilanahtauden vuoksi jatoja on laskettu päällekkäin ja toisten kalastajien verkkoja on ylösotettaessa rikottu.

"... kaupungin vesialue on kuitenkin tosi pieni alueena ni sillonha nämä kaikki pienellä verkkomäärällä kalastavat ni ei ne mahdu sinne millään... ja jos sattuu et menee niinku päällekkäin ni on ollu toteamuksi et siel on vedetty vaa puukolla kylmästi poikki... se on aina jonkunlainen tappio ainaki..."(M02R09)

Erään kalastajan (M02R03) mukaan kaupungin vesillä harjoitettiin syksyisin jopa siian ajoverkkopyyntiä. Vasta kun hän laski kalastussääntöjen sallimat neljä pintaverkkoa parhaimmalle paikalle estyi pyyntimuodon harjoittaminen.

Kaupungin vesillä tapahtuvan kalastuksen ei liiemmin uskottu uhkaavan kalakantoja. Tosin yksi haastatelluista piti tärkeänä kalastuksen rajoittamista karisian kutuaikaan:

"se on loppujenlopuks niin pien alue ja sin paljo verkkoja laitetaa ni kyl se väkisinki plokkaa. Ja ko se on täs sisäl ni pyynti on aika tehokas sitä voi harjoittaa koko ajan... harvoin ko niin pal tuulee etteikö siin vois kalastaa..." (M02R07)

Ammattimaisesti kalastavat korostivat vähäisen kalastuksen valvonnan ylläpitävän luvaton kalastusta ja siihen liittyvää pimeätä kalakauppaa. Luvattoman suurilla verkkomäärillä kalastaneiden arveltiin myyvän ylimääräisen saaliinsa naapureille, ystäville, torikauppaan tai kiertäville kalakauppiaille.

nempi, pienillä verkkomäärillä ei saa semmosta saalista, jos itelle pelkästään ni selvi pienellä määrällä.” (M02RR07, sivutoiminen kalastaja).

Siikasaaliiden väheneminen on heijastunut myös ammattimaisen kalastuksen luonteeneseen. Kalastuksesta säännöllisiä tuloja hankkineet ovat joutuneet lisäämään liikkuvuuttaan ja ulottamaan pyyntimatkinsa kauemmas rannikosta. Tämän vuoksi kalastajat ovat investoineet suurempiin aluksiin ja samalla lisänneet verkkojen määrää. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että samalla kun pienillä aluksilla tapahtunut kalastus on vähentynyt niin ammattitaitosten kalastajien osuus siianpyynnissä on kasvanut.

Lohen vetouisteluharrastus, joka levisi Rauman edustalle 1980-luvun lopulla, on aiheuttanut vesillä myös ristiriitoja. Uuden pyyntimuodon ilmaantumiseen valtion yleisvesille jotkut sivutoimisista kalastajista suhtautuivat karsaasti, koska vetouistelijoiden väitettiin rikkoneen heidän pyydyksiään ajamalla veneillään verkkojatojen yli ja vieheitä alkoi löytyä verkoista.

”Pintaverkoi on ni siel on... parhaina aamuin viis kuvaaki on verkois kii... et ne ei kans ossaa arvioda sitä... et kylähän siinä on selvät säännöt kui läheltä kiinteää pyydystetään... ni kyl siel vaa on kuvia jatkuvasti...” (M02R05, sivutoiminen kalastaja).

Haastatellun vetouistelijan mukaan ongelmat kalavesillä johtuivat useimmiten siitä, että pyydykset oli merkitty huonosti tai ei lainkaan. Sen sijaan pääammatikseen kalastavien ja veto-uistelijoiden välillä ei ole esiintynyt ristiriitoja. Osaltaan tämä johtui siitä, että pääammatillaiset eivät liiemmin kalasta pintaan ankkuroiduilla verkoilla.

6.2 Kaupungin vesillä siian ja ahvenen pyyntiä

6.2.1. Kiistaa sallittavista verkkomääristä

Kaupungin vesillä kalastus on ollut lähinnä pohjaverkkopyyntiä, jossa siika ja ahven ovat tärkeimmät pyynnin kohteet.

”pohjaverkkokausi on heti ku jäät lähtee...huhtikuun puolivälin jälkeen alkaa siika tulla karikoille ja liikkua ja ... silakan kudut alkaa, niitä pitää jahdata. Sanotaan sitte että sitä kestää tuonne kun vedet rupee lämpenemää kesäkuun puolenvälin tienoille... ja sittehän se pohjaverkkopyynnin merkitys pienenee siiankalastuksen osalta et se muuttuu ahvenpainotteiseksi. Et kevätpyynti huhtikuun alusta juhannukseen on merkittävintä.”(M02R01, sivutoiminen kalastaja)

Päätoimisesti kalastavien, mutta osaksi myös sivutoimisten kiinnostus kaupungin vesiä kohtaan on kasvanut valtion yleisvesien kalastusoikeuksien rajoitustoimien seurauksena. Kaupungin vesialue riittävän suojaisana ja yhtenäisenä alueena on vastannut parhaiten kalastajien odotuksia.

”Avomerellä... on aina sen verran kova virtaus et ne verkot tahriintuu niin helposti, vähä semmosia kelejä et siel pystyy kalastamaa, ko mennää saariston ulkopuolelle... saaristossa pystysi kovemmalla kelillä laskemaan mutta sitte tulee verkkorajotukset vastaan.” (M02R13, päätoiminen kalastaja)

Ammattimainen pyynti oli haastatteluvuoteen (1999) saakka kiellettyä kaupungin vesillä. Ammattikalastajat ovat anoneet kaupungilta lupaa laskea kalastussäännön sallimaa neljää verkkoa suurempia pyydysmääriä. Kaupunki ei kuitenkaan esitykseen suostunut. Kielteinen päätös on ainakin osittain perustunut siihen, että ammattikalastuksen kannalta tärkeät valtion yleisvedet ovat lähellä. Kielteinen asenne perustui myös siihen, että jos paljon verkkoja käyttävät ammattikalastajat päästetään vesille niin muutamalla verkolla kalastaneet eivät mahdu sinne. Toinen lähinnä sivutoimisten kalastajien esittämä näkemys oli, että kaikkien kaupungin vesillä kalastavien tulisi olla tasavertaisessa asemassa.

Jotkut vapaa-ajankalastajat olivat valmiit hyväksymään ammattikalastajille hieman kotitarvekalastajia suurempia verkkomääriä. Heidän mielestään ammattikalastajaksi ei kuitenkaan tulisi sisällyttää vakituksessa työsuhteessa olevia.

"... kyl tuol on semmosia pyydysmääriä ihan kotitarvekalastajilla... neljäkymmentä on ihan realistinen määrä mitä voi olla yhdes jadassa ja...se kalamäärä mitä siit saadaa se hävitetään sit johonki hinnalla millä hyvänsä...ni sillonhan se taas syö sitte näitten ammattikalastajien leipää."(M02R02)

Avomereltä rannikkopyyntiin siirtynyt ammattikalastaja (M02R08) myönsi harjoittavansa kaupungin vesillä verkkokalastusta paljon sallittua suuremmilla verkkomäärillä. Hänen mukaansa ratkaisu on ollut pakon sanelema, koska valtion yleisvesien lohennynti ei tiukentuneen säätelyn takia enää tarjonnut yksistään toimeentuloa.

Ammattikalastajien pyyntiin laskemat pitkät verkkojadat ovat herättäneet katkeruutta sekä sivutoimisissa että harrastusluonteisesti kalastavissa. Toisaalta haastatteluisia ilmeni, että pääammatikseen kalastavien ohella myös osa vapaa-ajankalastajista ja sivutoimisista kalasti sallittua suuremmilla verkkomäärillä. Tilanahtauden vuoksi jatoja on laskettu päällekkäin ja toisten kalastajien verkkoja on ylösotettaessa rikottu.

"... kaupungin vesialue on kuitenkin tosi pieni alueena ni sillonha nämä kaikki pienellä verkkomäärällä kalastavat ni ei ne mahdu sinne millään... ja jos sattuu et menee niinku päällekkäin ni on ollu toteamuksii et siel on vedetty vaa puukolla kylmästi poikki... se on aina jonkunlainen tappio ainaki..."(M02R09)

Erään kalastajan (M02R03) mukaan kaupungin vesillä harjoitettiin syksyisin jopa sii-an ajoverkkopyyntiä. Vasta kun hän laski kalastussääntöjen sallimat neljä pintaverkkoa parhaimmalle paikalle estyi pyyntimuodon harjoittaminen.

Kaupungin vesillä tapahtuvan kalastuksen ei liiemmin uskottu uhkaavan kalakantoja. Tosin yksi haastatelluista piti tärkeänä kalastuksen rajoittamista karisian kutuaikaan:

"se on loppujenlopuks niin pien alue ja sin paljo verkkoja laitetaa ni kyl se väkisinki plockkaa. Ja ko se on täs sisäl ni pyynti on aika tehokas sitä voi harjoittaa koko ajan... harvoin ko niin pal tuulee etteikö siin vois kalastaa..." (M02R07)

Ammattimaisesti kalastavat korostivat vähäisen kalastuksen valvonnan ylläpitävän luvaton kalastusta ja siihen liittyvää pimeätä kalakauppaa. Luvattoman suurilla verkkomäärillä kalastaneiden arveltiin myyvän ylimääräisen saaliinsa naapureille, ystäville, torikauppaan tai kiertäville kalakauppiaille.

7. Kalastuksen säätelyn tarpeellisuus

Haastatellut eivät juurikaan pitäneet alentuneiden siikasaaliiden syynä sitä, että raumalaiset harjoittaisivat liian tehokasta kalastusta. Kalastajien kokemuksen mukaan siikakannat ja -saaliit vaihtelevat luontaisesti ja alhaisia siikakantoja pidettiin tilapäisenä ilmiönä. Tehokasta kalastusta enemmän kalastajat olivat huolissaan rannikkovesien heikentyneestä tilasta ja sen vaikutuksesta kalakantoihin. Monet haastatelluista mainitsivat, että Rauman edustan merialue ei viime vuosina ole teollisuuden jätevesien puhdistukseen tehdyistä investoinneista huolimatta tervehtynyt, vaan vesi on usein yhä sameaa ja verkot likaantuvat nopeasti. Vesien saastumisen katsottiin pilaavan kalojen kutupaikkoja ja karkottavan etenkin siikaa kauemmas avomerelle. Myös ajoverkosaaliiden vähenemisen syyksi mainittiinkin usein vesien likaantuminen. Joillakin haastatelluista oli vesien tilan paranemisen suhteen perin synkkä tulevaisuudenkuva.

”ko mennään tästä muutama vuosi eteenpäin ni kalakannat vähenee entisestään, et tämän Rauman vesialueen puhtaus heikkenee entisestään... ei kalalla ol siel elinmahdollisuuksia....(...) enemmän mä olen huolissani tosta teollisuudesta, mikä tääl Rauman seudul on, teollisuuden päästöistä.”(M02R06)

7.1. Omia kaloja pyydetään

Kalastajista tuntui melko vieraalta ajatukselta, että kalastusta säädeltäisiin nykyistä tiukemmin. Jyrkän kielteistä suhtautumista kalastusrajoituksiin perusteltiin sillä, että Rauman seudulla tchdään runsaasti kalaistutuksia.

”Ei ole mitään järkeä, jos kaloja istutetaan, mutta niitä ei saa kalastaa.”

Rauman seudun osa-aika- ja kotitarvekalastajat pitävät jo yksistään omaa istutustoimintaansa kalastuksen kannalta merkittävänä:

”Me ollaan jo useampana vuonna istutettu merkittävästi siikaa tuohon Rauman merialueel... niin karisiikaa kuin vaellussiikaa... mun mielestä ajatuksena on meillä upea... meidän tavote on istuttaa vähintään se kalamäärä mitä me kalastetaan... niinku lukumääräisesti.” (M02R06, sivutoiminen kalastaja).

Sivutoimisten mukaan alueen kalastajajärjestöjen, teollisuuden, kaupungin ja kalastusalueen tekemien istutusten hyödyntämistä ei tulisi estää. Jos siiankalastusmahdollisuuksia alettaisiin Rauman seudulla rajoittamaan nykyistä voimakkaammin arveltiin paikallisten istutusten koituvan muiden rannikonosien hyödyksi. Sekä sivuammattikseen että päätoimisesti kalastavat korostivat paikallisen istutustoiminnan merkitystä kalakantojen hoidossa.

”Jos siian ajoverkkoikalastukseen tulee niinko rajoituksia niin kyllä mä pidän sitä todella huonona ratkaisuna, mä lähtisin kalakantoja parantamaan ja hakisin ne rahat sit jostain muualta ko jostain valtion tileiltä. Se olis kaikkien etu että kalaa olis mitä pyytää.”(M02R08, päätoiminen kalastaja)

”Ja ajattelee sillain niinko nää Raumanmeren kalastajakki nää, me pistettiin viime 10 000 siianpoikast, istutettiin tohon Rauman edustal ni, mun mielestäni ni meil ei pitä ol rajoituksia (...) omii pyydetään se on varma. Et jos kaikki hoitas samal taval tämän pyynnin ja istutukset suhteessa, suhteessa... ni varmast kalaa riittäis kaikille...(...) ei siin mittään sellasia rajoituksia tarvita, kyl yleensä luonto rajottaa... rajottaa ne. Et jos muutaman kerran on kaunis ilma ni kyl seuraavalla kerralla sitte on...”(M02R05, sivutoiminen kalastaja)

Sivutoimisten mielestä rajoitustoimia ei myöskään voida perustella sillä että he kilpailisivat päätoimisten kalastajien kanssa. Lohen katsottiin edelleen olevan elantonsa kalastamalla hankkiville taloudellisesti keskeisin saalislaji.

7.2. Kalastusoikeudet ensisijaisesti ammattitaitoisille

Kalastuksen harjoittamista pienillä verkkomäärillä valtion yleisvesillä tai yksityisvesillä yksikään haastatelluista ei pitänyt ongelmana. Tosin esimerkiksi käsityksessä vapaa-ajankalastajille suurimmasta sallittavasta verkkomäärästä oli näkemuseroja. Vaikka kalastajat pääsääntöisesti suhtautuivat karsaasti siian kalastuksen rajoitustoimiin niin pääammatikseen kalastavat ja varsinkin vapaa-ajankalastajat esittivät argumentteja, joiden mukaan vakituksessa työsuhteessa olevien kalanmyyntioikeutta tulisi rajoittaa. Näkökantaa perusteltiin usein eettisillä syillä.

"Ei sitä (ajoverkkopyyntiä) mun mielestä kokonaan kannata kieltää kyllä se on monelle rannikkokaupungin ihmiselle mieluisa harrastus. Enemmän mä kieltäisin sen niin sanotuilta sivuammattilaisilta, jotka tekevät sitä pelkästään rahan takia, heillä on kuitenkin muut tulot ja... ainakin jos mä nyt ihan rehellisesti sanon niin se on niinku valtiiovallan kannalta parempi... koska ne tulot menee suurinpiirtein ... ainakin kaupungin alueelta harmaaseen talouteen. Heiän ei ol pakko ilmoittaa mitään tuloja... aina tehdään nolla tulos."(M02R08, pääammattikalastaja)

"...kun tulee syksyllä siiankalastusaika ni yllättäen tuleekin selkä kipeeks ja mennään hakemaan sairaslomaa.. ja sit se sairasloma ollaan yötä päivää merellä ja pyydetään kalaa älyttömillä verkkomäärillä ja myydään sitä pimeenä....mun mielest tulorajat pitäis mennä semmisiin mittoihin, et kyllä sen ihmisen täytyy olla sit ihan henkeen ja vereen oikeasti ammattikalastaja."(M02R02, vapaa-ajankalastaja)

"sitte on nämä puolammattilaiset ko on päivät töissä ja illat kalastaa ja myy sitä ja eikä sitte kuitenkaan maksa niitä tarvittavia veroja mitä tarttis maksaa." (M02R09, vapaa-ajankalastaja)

Vetouistelijoiden kielteinen suhtautuminen johtui osittain myös siitä, että heidän käsityksensä mukaan sivutoimiset saivat siianpyynnin yhteydessä ajoittain runsaasti almittaista ja pientä taimenta.

"ja siihen (istutuksiin) käyttää yhteiskunta ja velvoiteistutusten kautta teollisuus... ja kaikki syytää tonne poikasia ja sit joku ahne...pyytää ne alamittasena verkoilla pois ja kehtaa vielä tuol rinta kaarella torilla kehuskella, et sain laatikkotolkulla taimenia." (M02R02).

Yksi sivutoimisista kalastajista myönsi kokevansa kiusallisena ajoittain verkkoihin jääneet pienet taimenet:

"kyl niit tulee täsä siian ajoverkkopyynnin yhteydes tulee...nyt on ollu kaks vuotta on huomaa... koko pienempää...siihen on syynä se ko ne jää niihin esimerkiks tähän 50 mm:n verkkoo. Ni niitä pieniä heittäis pois ki mutta ko ne hirttää ittes siihen, ne kiertää niin paljon. Se on niin raju se kala." (M02R11)

Pääammattikalastajien mielestä sivutoimiseen kalastukseen liittyy usein kalojen pimeää myyntiä. Vakituksien työn katsottiin mahdollistavan kalastustulojen pimitämisen verottajalta. Sivutoimisten pyytämän kalan laadun ei myöskään katsottu olevan yleensä kunnollista. Heiltä arveltiin puuttuvan useimmiten taito käsitellä kalaa ja toisaalta heille katsottiin olevan usein yhdentekevää kaloista maksettava hintaa. Myös muutamat haastatelluista sivutoimisista siiankalastajista arvostelivat lähinnä sivutoimismien kalastaneiden kalan käsittelyä ja laatua.

"mä en oikein pidä siitä että niit tuodaan muovikassis, ei ol verestetty, ei ol jäitetty...ei mitään, siit kärsii kaikki." (M02R07, sivutoiminen kalastaja)

Kuitenkin aivan viime vuosina harmaan myynnin katsottiin vähentyneen, minkä osaltaan katsottiin johtuneen sivutoimisimman kalastuksen vähenemisestä, mutta toisaalta myös siitä, että kuluttaja on alkanut kiinnittää yhä enemmän huomiota ostamansa kalan laatuun ja jalostusasteeseen.

TE-keskuksen edustajan mukaan kalastajien muun työuran ei tulisi estää ammattimaisen kalastuksen harjoittamista valtion yleisvesillä.

"Yhteiskunnassa on yrittämisen vapaus, et mikään ei estä että merivartija tai tota... sanotaan insinööri tai joku muu lähtee kalaa ja ansaitsee lisäeläntonsa sillä, kunhan se on avointa ja kuitillista toimintaa...epämääräisyys syntyy siitä että myydään pimeää ja dumpataan."

Haastatellut MMM:n edustajat pitivät tärkeänä ensisijaisesti pääammatikseen ja epä-säännöllisiä ansiotuloja muualta saavien kalastusoikeuksien turvaamista. Jos kalastajalla ei ollut vakituista työtä niin vähäisilläkin kalastustuloilla katsottiin yleensä olevan toimeentulon kannalta oleellinen merkitys. Osa-aikakalastajaliiton ja Ammattikalastajaliiton edustajat pitivät kalastajien luokittelua ammattitaitoisuuden perusteella parempana kuin kalastuksesta saatujen tulojen vertaamista kokonaistuloihin. MMM:n edustajien mielestä kalastajien ammattitaitoisuuden merkitys on viime vuosina yhä enemmän korostunut, koska lainsäädännön kalan käsittelylle asettamat laatuvaatimukset ovat kasvaneet. Heidän mielestään myös sivuammatikseen kalastavilla on valmiuksia laadukkaan kalan markkinoinnille.

Yhtenä mahdollisena keinona kalastajien ammattitaitoisuuden parantamiseksi pidettiin kalastusoikeuksien myöntämistä ajoverkkopyyntiin vain ammattimaisesti kalastaville. Varsinkin sivutoimisten keskuudessa oli vallalla näkemys, että valtion yleisvesialueen kalastus tulisi lisensoida myyntitarkoituksessa pyytävälle. Lisenssi takaisi myös sivutoimisesti kalastavien pyynnille legitimitetin. Erityisesti TE-keskuksen edustaja piti ajoverkkopyynnin lisensointia varteenotettavana vaihtoehtona. Hänen mielestään oikeus ajoverkkopyynnin harjoittamiseen yleisvesillä voitaisiin myöntää vain ammattimaisesti kalastaville.

7.3. Verkkomäärien rajoittaminen

Siian ajoverkkopyynnin ajallista säätelyä kalastajat eivät kokeneet mielekkäänä pyyntikauden lyhytkestoisuuden takia ja koska silloinkin luonnonolosuhteet saattavat rajoittaa kalastusmahdollisuuksia. Pyyntimuotoa voidaan harjoittaa vain suhteellisen tyynellä säällä ja toisaalta pitkäjäskoinen tyyni ja lämmin sää puolestaan karkottaa siian kauemmas rannikosta syvempiin ja viileimpiin vesiin, jolloin varsinkin rannikon tuntumassa saaliit saattavat jäädä laihoiksi.

Ammattimaisesti kalastavat eivät kelpuuttaneet myöskään verkkomäärien rajoittamista säätelykeinoksi. Taloudellisen kannattavuuden katsottiin alenevan oleellisesti jos pyyntiin sallittavalle verkkomäärälle asetettaisiin katto, mikä olisi tuntuvasti nykyistä pyydysmäärää alhaisempi.

"...mut ei siitä tul mitään jos me saadaan 20 verkko laskee ni ei ammattikalastajat sillä enää lähde... ei sieltä saa yhtään kertaa niin paljon tuloja, että olis järkee mennä sinne." (M02R08)

Toisaalta myöskään verkkomäärän kasvattamiseen nykyisestään ei katsottu olevan mahdollisuuksia, koska samalla pyyntikaluston tuhoutumisriski merellä kasvaisi muun muassa vilkkaan laivaliikenteen takia. Yksi haastatelluista olikin luopunut pyyntitavasta muutama vuosi aiemmin toistuneiden pyydysvahinkojen takia.

TE-keskuksen edustajan mukaan verkkomäärien rajoittamiseen ei ole tieteellisiä perusteita. Siikakantojen vähenemisen taustalla hän näki useita mahdollisia tekijöitä, joiden osuutta alentuneisiin saaliisiin tulisi selvittää.

"haluan enemmän tietoa kalastuskuolevuudesta ja... käytetyist verkkomäärist ja...ja sitten istutusten onnistumisista täytyy olla kans enemmän taustatietoa."

Kaupungin vesien kalastuksen järjestämisessä on keskusteltu vilkkaasti suurimmasta kalastajalle sallittavasta verkkomäärästä. Pääammatikseen kalastavat havittelivat 100

verkon käyttöoikeutta kun taas sivutoimiset tyytyisivät 30 verkkoon. Myös kotitarve- ja vapaa-ajankalastajat pitivät sallittua neljän verkon käyttöoikeutta liian alhaisena. Vapaa-ajankalastajien yhdistykset kannattivat luvan oikeuttavan kymmenellä verkolla kalastukseen eikä ammattimaisesti kalastaville tulisi myöntää tätä suurempia lupia.

7.4. Verkon silmäkokorajoitukset

Yhtenä mahdollisena säätelykeinona kalastajat pitivät verkkojen silmäkokorajoitusten käyttöönottoa myös valtion yleisvesillä. Raumanmeren kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa siian pyynnissä suositeltua vähintään 45 mm verkon silmäkokoa pidettiin sopivana. Valtion yleisvesillä, jossa kalastus on perinteisesti kohdistunut isokokoiseen vaellussiikaan, on viime vuosina alettu harvuudeltaan 50 ja 55 mm:n verkkojen rinnalla käyttää myös 45 mm:siä. Siirtymistä aiempaa tiheämpien pinta- ja ajoverkkojen käyttöön ei pidetty suotavana. Samalla monet kalastajat tähdensivät, että vaellussiian pyynti on Rauman seudulla kalakantojen kannalta kestävämmällä pohjalla kuin pohjoisempana rannikolla, jossa kutuvaelluksella olevaa siikaa kalastetaan jopa 40 mm:n verkoilla.

TE-keskuksen edustajan mukaan verkon silmäharvuutta koskevat rajoitukset saattaisivat olla varteenotettava säätelyvaihtoehto. Edustajan mukaan ennen säätelytoimiin ryhtymistä olisi selvitettävä millä silmäharvuudella kalastuksessa päästäisiin maksimituottoon. Verkon silmäkokorajoitusten katsottiin olevan myös helposti valvottavissa.

8. Osakaskuntien vedet vaihtoehtona

TE-keskuksen edustajan mukaan ammattikalastajien tulisi nykyistä helpommin saada kalastusoikeuksia osakaskuntien ja yksityisten vesialueille, koska ammattikalastajien mahdollisuudet kalastaa valtion yleisvesillä ovat viime vuosina kaventuneet.

"mä oletan että meidän lohenkalastajat jotka ei pysty harjottaa ammattia niinko aikasemmin, tiivistää tota siikaosaamista ja sen rooli tulee suuremmaks ko aikasemmin... kalastuspaine kasvaa..."

Pääammatikseen tai sivutoimisesti kalastavat eivät juurikaan ole harkinneet kalastusta osakaskuntien vesillä, koska kalastusoikeuksien saantia pidettiin lähes mahdottomana. Kalastusoikeuksien saaminen oli helpompaa, jos osakaskunnan aktiivi oli kalastajan sukulainen tai hyvä ystävä.

"mihinkään juridisiin oikeuksiin tai muuhun vetoamalla, tulee varmana bumerangina takasin, koetaan niinku kanavarkaisiin olisi menossa, jos pyytää... kahdensadan markan arvoisella konjakkipullolla pääsee paljon pidemmälle kuin 500 markalla."
(M02R03, päätoiminen kalastaja)

Kalaveden omistajien profiilit- tutkimuksen postikyselyyn vastanneet Raumanmeren kalastusalueen osakaskunnat suhtautuivat varauksellisesti eri motiivein tapahtuvan kalastuksen lisäämismahdollisuuksiin kalavesillään. Kaikki kyselyyn vastanneet asettivat osakkaiden edun etusijalle ulkopuolisiin nähden. Osakaskuntien edustajien mukaan toimintaan osallistuu riittävä määrä osakkaita eikä toimintaan liiemmin kaivata ulkopaikkakuntalaisia. Yksi vastaajista koki ammattikalastajat osakaskuntien vesillä risti-riitoja aiheuttavana osapuolena. Hänen mukaansa eräs kalastaja 'tyhjensi' osakaskunnan vesialueesta tyystin hauista ja hän peräänkuuluttikin paikallishallinnolle valtuuksia rauhoituspiirien perustamiseen. Kyselyyn vastanneiden mukaan sekä vapa-että verkkokalastajien luvat eivät myöskään aina olleet kunnossa, vaan kalastuksen valvonta kaipasi tehostamista. Luvaton verkkokalastus on myös johtanut pahimmillaan osapuolten välisiin suukopuihin ja uhkailuihin.

Kalastusalueen isännöitsijän mukaan paikallishallinnossa keskeinen ongelma on se, että osakaskunnat eivät koe kalastusalueen toimintaa kovin mielekkäänä. Osakaskunnat haluavat toimia itsenäisesti. Esimerkiksi käyttö- ja hoitosuunnitelmissa olevat verkkojen silmäkoko- ja joitusehdotukset ovat jääneet noudattamatta.

9. Tulosten tarkastelua

9.1. Kalastajaryhmät ja päätöksenteko

Rauman kaupungin lähivesien erityisyys on, että lyhyen etäisyyden ansiosta yksittäisen kalastajan tavoitettavissa ovat niin yksityiset, osakaskuntien kuin myös valtion yleisvedet. Kalastajaryhmistä vapaa-ajankalastajat, joille kaupungin omistamat kalavedet ovat keskeisiä, ilmaisivat muita ryhmiä useammin tyytyväisyytensä vallinneisiin kalastusoloihin (taulukko 1). Kuntien päätöksenteossa on yhä voimakkaimmin alettu korostaa kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kuntalaisten tasapuolista kohtelua. Raumalla kalastajien ja kaupungin edustajien kanssakäyminen onkin melko vilkasta. Osaltaan vuorovaikutteisuutta on edistänyt kalastajaorganisaatiota edustavan jäsenyys kaupunginvaltuustossa, mutta myös kalastusalueen isännöitsijän toimiminen kaupungin ympäristönsuojelutoimessa.

Taulukko 1. Rauman seudun kalastajaryhmien näkemys asemastaan päätöksentekotahoihin nähden.

Päätöksentekotaho	Vapaa-ajankalastajat	Sivutoimiset kalastajat	Päätötoimiset kalastajat
Kalastusalue	Vaikutusmahdollisuus	Vaikutusmahdollisuus	Vaikutusmahdollisuus
Kaupunki	Vaikutusmahdollisuus	Vaikutusmahdollisuus	Kiinnostus lisätä kalastusmahdollisuuksia; nykyisin ei juurikaan vaikutusmahdollisuuksia
Osakaskunnat	Ei erityisempää merkitystä	Jonkin verran kiinnostusta, tällä hetkellä ei merkitystä	Kalastusoikeudet kiinnostaa, tällä hetkellä ei vaikutusmahdollisuuksia
TE-keskus	Ei erityisempää merkitystä	Ei erityisempää merkitystä	Tärkeä, kalastustukien saantimahdollisuus
Maa- ja metsätalousministeriö	Ei liiemmin merkitystä	Ei liiemmin vaikutusmahdollisuuksia	Ei liiemmin vaikutusmahdollisuuksia
Kansanedustajat	Ei merkitystä	Tärkeä	Ei merkitystä

Kaupunki onkin pyrkinyt kehittämään vesialueen käyttöä ensisijaisesti kalavettä omistamattomien kaupunkilaisten viihtyvyystekijänä. Tämä liittyy valtakunnan tasolla yleiseen ilmiöön, jossa suurten asutuskeskusten lähivesien kalastuksen järjestämisessä pyritään ottamaan huomioon ensisijaisesti suurimman käyttäjäjoukon (vapaa-ajankalastajat) tarpeet (Salmi J. ym. 2002). Tällöin kaupungin lähivedet ovat laajemmin tarkasteluna tärkeää ulkoilualuetta, jossa vesialueen monipuoliselle käytölle, kalastukselle ja veneilylle on haluttu luoda hyvät edellytykset.

Sen sijaan ammattimaisesti kalastavat kokivat, että heidän kalastuksellaan ei ollut yleisesti tunnustettua asemaa kalavesillä. Valtion yleisvesillä keskushallinto ohjasi kalastusta tiukoin ottein, kun taas yksityisvesien omistajat ja osakaskunnat eivät sallineet liiemmin vesilleen ammattipyydyksiä (taulukko 1). Sivutoimisiin suhtauduttin päätötoimisia varautuneimmin. Negatiivisissa argumentoinneissa viitattiin sivutoimisten ammattitaidottomuuteen ja että he toimivat usein epäeettisesti kuluttajia ja päätötoimisia ammattikalastajia kohtaan (mm. puutteellinen kalan käsittely ja tulojen pimitäminen verottajalta).

9.2. Pyrkimys riippumattomuuteen valtiovallasta

Keskushallinnon taholta tulleet elinkeinoa koskeneet rajoitteet ja uhkakuvat ovat heijastuneet kalastajien taloudellisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Siirtymällä vakituisen työhön kalastusta on voitu harjoittaa taloudellisesti kestävämmällä pohjalla ja samalla riippuvuus taloudellisista tuista ja kannusteista on poistunut. Kalastuksen sivutoimisuudesta onkin yhä selvemmin tullut olennainen osa paikalliskulttuuria.

Valtion taholta tulleiden päätösten taustalla intressiryhmät näkivät päätöksentekijöiden asiantuntemattomuuden (mm. ammattikalastaja-käsite), jossa ei huomioitu paikallisia erityisolosuhteita. Paikallisten etujen ajamiseksi raumalaiset kalastajat ovat keskimäärin paremmin järjestäytyneitä. Suomen Osa-aikakalastajaliiton paikallisjärjestö edustaa parhaiten valtion yleisvesillä kalastaneiden intressejä.

Ammattimaisesti kalastavien siirryttyä yhä tiukemmin säädellystä avomeripyynnistä osittain myös rannikkokalastuksen pariin paikallisten kalakantojen merkitys saaliskalana on kasvanut. Kaupungin omistamat laajat kalavedet ja paikallisen teollisuuden mittavat velvoiteistutukset ovat luoneet perustan kehittää kalataloutta paikallisista lähtökohdista. Kalaistutuksissa onkin siirrytty mahdollisimman vähän vaeltaviin istutuskantoihin, jolloin istutuksista on arveltu koituvan hyötyä ensisijaisesti paikallisille kalastajille.

9.3. Toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta lisättävä

Haastatteluissa tuli esiin, että kalastajaryhmät haluavat lisätä vuorovaikutustaan erityisesti vesien omistajatahojen kanssa. Osakaskunnat eivät ole olleet kovinkaan motivoituneita kalastusoikeuksien myöntämiseen ulkopuolisille verkko- ja rysäkalastajille. Osakaskuntien passiivisuus voi osittain nojautua siihen, että omien vesialueiden arvostus kalavesinä on toissijaista — aivan kuten kaupungilla, koska kalaisina pidetyt valtiot yleisvedet ovat lähellä. Kalaveden omistajista monet ovat perinteisesti kalastaneet myös valtion yleisvesillä (Heljala 1990).

Rauman lähivesien kalastus on monimuotoista ja yksittäisellä kalastajalla on valmiina pyyntikalustoa, mikä mahdollistaa nopean reagoinnin kalakannoissa tapahtuneisiin muutoksiin. Kalastusta järjestettäessä tulisi ottaa huomioon yksittäisen, tiettyä vesialuetta koskevan toimenpiteen (kalastusrajoitukset, istutukset) mahdolliset seuraukset. Tällaisessa tilanteissa kalastusalue paikallisten olojen tuntijana voisi kutsua koolle päätöksentekotahoja (lähinnä kaupunki, osakaskunnat ja TE-keskus), intressiryhmien edustajia (esim. ammattikalastajat, vapaa-ajankalastajat ja matkailuyrittäjät) ja mahdollisia eri alojen asiantuntijoita, jotka yhdessä kehittäisivät vesialueiden monimuotoista ja sopimuksiin perustuvaa käyttöä. Tämän kaltaisesta kalavesien yhteishallinnasta, jossa päätöksenteon vastuuta on jaettu hallinnon ja paikallisella tasolla toimivien käyttäjäryhmien kesken on saatu monissa kalastusvaltioissa varsin myönteisiä kokemuksia (mm. Jentoft 1989, Pinkerton 1994). Neuvotteluiden yhtenä tärkeänä tavoitteena tulisi olla löytää myös niitä keinoja, joilla eri tahojen peräänkuuluttamaa kalastajaryhmien ammattitaitoisuutta voitaisiin kohentaa.

Tulevaisuudessa kalastuksen kehittämisen kannalta on erityisen tärkeää se, missä määrin eri kalavesien omistajatahot osallistuvat kalastusalueen toimintaan. Yhtenä osana vuorovaikutteisuuden parantamista voisi tulla kysymykseen tietoverkkopohjainen kommunikointi, joka perustuisi yhteisöllisesti organisoituihin verkkoihin. On olemassa jo esimerkkejä siitä miten tällaiset paikalliset yhteisöverkot ovat pyrkineet päämäärätietoisesti edistämään joitain sosiaalisia tavoitteita, kuten lisäämään asukkaiden aktiivisuutta oman asuinalueen toiminnassa tai osallistumaan paikalliseen päätöksentekoon (Anttiroiko 1998). Kalastuksen järjestämisessä tietoverkon kautta tapahtuva keskustelu, kokemusten ja mielipiteiden vaihto on omiaan lähentämään intressiryhmien näkemyksiä. Kasvava tietämys auttaa ymmärtämään erilaisin lähtökohdin ja motiivein

kalastavien intressejä. Toisaalta verkkopohjainen kommunikointi antaa kalaveden-omistajatahoille mahdollisuuden tiedottaa kalastusoikeuksista ja kalavesien saatavuudesta sekä kalastukseen liittyvistä mahdollisista palveluista. Ammattimaisesti kalastavien osalta tämä saattaa ajan myötä helpottaa merkittävästi kalavesien saatavuutta. Raumalaisten intressiryhmien näkökulmasta tarkasteltuna 'puolueettominta' ja hyväksynnän saavaa tahoa, joka voisi ottaa vastuun yhteisöverkkotoiminnan kehittämisestä, edustaisi kalastusalue. Näkemystä puoltaa se, että pääosa kalastusalueen hallituksen jäsenistä on suurimpien osakaskuntien puheenjohtajia.

10. Kirjallisuus

- Anttiroiko, A-V, 1998. Kunnat tiedon tiellä. Julkaisussa Hoikka P. (toim.) Kunnat 2000-luvun kynnyksellä. s. 277-317.
- Heino, U. 1992. Eurajoen historia 3. Kokemäki. 547 s.
- Heljala, M. 1990. Saaristolaiselämää. Rauman pohjoisen saariston kalastustilat 1900-1960. Rauman Museo 1990. Rauma. 126 s.
- Hintikka, N. 1967. Kalansaalis, kalastajat ja kalastuksessa käytetyt veneet sekä pyynti rekisteröidyillä aluksilla Suomessa vuosina 1964 ja 1965. Suomen Kalatalous 28.
- Huhmarniemi, A. & Salmi, J. 1997. Kalaa ei riitä kaikkien verkkoihin. Pohjanlahden ammattikalastajien näkemyksiä siiankalastuksen järjestämisestä. Kala- ja riistaraportteja 102, 34 s.
- Hyvärinen, J. 1992. Luvian-Rauman kalastusalue. Käyttö- ja hoitosuunnitelma. Rauma. 59 s.
- Hyvärinen, J. 2001. Raumanmeren kalastusalueen kalakantojen hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskeva suunnitelma vuosille 2001-2004. Kalastusalueen kokous 24.4. 2001.
- Hyvärinen, J. & Koivukari, A. 1998. Rauman ympäristön tila. Rauman kaupunki. Ympäristövirasto. 32 s.
- Jentoft, S. 1989. Fisheries co-management. Delegating government responsibility to fishermen's organizations. Marine Policy 13: 137-154.
- Jokikokko, E., Juntunen, K., Saura, A., Böhling, P., Mikkola, J. Romakkaniemi, A., Leskelä, A. & Huhmarniemi, A. 1999. Esimerkkejä elvytyksestä, onnistumisista ja vastatoimikäymisiä. Julkaisussa: Vastavirtaan. Lohen, meritaimenen ja vaellussiian luonnokannat ja niiden tulevaisuus. Riistan ja kalantutkimus, s. 32-44.
- Järvi 1932. Suomen merikalastus ja jokipyynti. WSOY. 188 s. + 190 valokuvaa.
- Lehtonen, H. 1976. Tutkimus Kemira Oy:n Porin tehtaiden jätevesien kalataloudellisista vaikutuksista sekä kalataloudellinen tarkkailu- ja hoitosuunnitelma. Tiedonantoja 6. 292 s.
- Lehtonen, H. & Böhling, P. 1988. Management of whitefish (*Coregonus lavaretus* L.s.l.) fishery in the Gulf of Bothnia. Finnish Fisheries Research 9: 373-387.
- Leinonen, K., Moilanen, P., Rinne, J., Stigzelius, J., Toivonen, A.-L., Tuunainen, A.-L. & Yrjölä, R. 1998. Kuinka Suomi kalastaa. Osaraportti 2. Saaliit ja viehekalastusjärjestelmän käytännön toimivuus kalastusalueittain. Kala- ja riistaraportteja 131, 98 s.
- Lähteenmäki, M. 1977. Lohiverkkokalastusta kehitetty Raumalla. Kalastaja 2, s.3.
- Mikkola, J. & Yrjölä, R. 2001. Vapaa-ajankalastuksen teematutkimus. Julkaisussa Sievänen T. (toim.) Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, s. 90-99.
- Muje, K. 2000. Vapaa-ajankalastuksen kehittäminen. Intressiryhmien näkökulmia Keski-Suomessa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja 175.
- Muje, K., Tonder, M. & Salmi, P. 2001. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä. Vesialueen omistus ja intressiryhmien näkökulmat. Kala- ja riistaraportteja 216. 32 s.
- Pinkerton E. W. 1994. Local fisheries co-management: a review of international experiences and their implications for salmon management in British Columbia. Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Science 51, 2363-2378.

- Pohjanmaan Kalastajaseurojen Liitto ry 1999. Vaellussiian kalastus ja saaliit PKSL:n alueella v. 1998. Moniste, 17 s. + liitteet.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 1995a. Ammattikalastus merialueella vuonna 1994. Ympäristö 1995:2, SVT, 24 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 1995b. Vapaa-ajankalastus vuonna 1994. Ympäristö 1995:11, SVT, 35 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2001. Ammattikalastus merialueella 2000. Ympäristö 2001:46, SVT, 39 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2002. Vapaa-ajankalastus 2000. Ympäristö 2002:54, SVT, 29 s.
- Salmi, J. 2002. Kalastuksen kestävä kehitys. Pyynnin järjestäminen Rauman kaupungin lähivesillä. Julkaisussa Muje, K. & Tonder, M. (toim.): Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Kalatutkimuksia 183, 61-74.
- Salmi, J. & Salmi, P. 1991. Silakan kalastuksesta monilajikalastukseen. Pohjois-Satakunnan rannikon ammattikalastuksen muutokset. Kalatutkimuksia 30, 140s.+ 10 liitettä.
- Salmi, J. & Salmi, P. 2001. Ammatin ja harrastuksen välivesillä: sivutoimisen kalastuksen monimuotoisuus. Kala- ja riistaraportteja 211, 28 s.
- Salmi, J., Muje, K., Salmi, P. & Virtanen, P. 2001. Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä. Kala- ja riistaraportteja 238, 52s. + 2 liitettä.
- Salmi, J., Salmi, P. & Muje, K. 2002. Kalastuskuntien ja -alueiden profiilit vuonna 1999. Valtakunnallisten postikyselyiden tuloksia. Kala- ja riistaraportteja 247, 41s. + 3 liitettä.
- Salmi, P. 2002. Vesialueiden omistajien ja käyttäjäryhmien asemat Saaristomerellä ja Ahvenanmaalla – intressit, arvot ja alueellisuus. Julkaisussa Muje, K. & Tonder, M. (toim.): Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Kalatutkimuksia 183, 47-60.
- Sappinen, E. 2000. Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimus suomalaisen työväestön elämäntavoista ja niiden paikallisista raumalaisista piirteistä. Kansatieteellinen Arkisto 46, 509 s.
- Satakunnan seutukaavaliitto, 1969. Satakunnan kalatalous. 78 s.
- Satakunnan seutukaavaliitto, 1985. Satakunnan kalatalouden alueellinen kehittämisselma 1980-1990. Sarja A:123. Pori.
- Tikkanen, T. 1977. Kalastuksesta ja kalan markkinoinnista Eurajoella. Kirjassa Eurajoen pitäjänhistoria. Eurajoen kotiseutuyhdistyksen julkaisuja 1, s. 164-186. Rauma.
- Tilastokeskus 2001. Kesämökit 2000. SVT. Asuminen 2001:5.

Lehdet

Länsi-Suomi 5.3.1999

Satakunnan Kansa 28.1.1999

Satakunnan Kansa 11.2.1999